

יוסף דעת

חלק ב'

שאלות ותשובות

לסיכום סוגיות הגמרא ושיטות הפוסקים

מסכת מנחות

דפוס נב – עב

בעריכת יוסף בן ארזה

**Dafyomi Advancement Forum
of Kollel Iyun Hadaf**

140-32 69 Ave.

Flushing, N.Y. 11367

Fax: (206) 2020-DAF [323]

Tel: 00 (972 2) 651-5004

email address: daf@dafyomi.co.il

Ask about D.A.F.'s free English study material!



**יוצא לאור בהשתתפות מכון עיון הדף
שע"י כולל עיון הדף**

ת.ד. 43087

הר נוף, ירושלים

פקס : 591-6024 (02)

טלפון : 651-5004 (02)

דואר אלקטרוני : daf@dafyomi.co.il

המכון מחלק מגוון רב של חומר בעברית ובאנגלית

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

פרק חמשי; דפים נב – נג

צב. א. האם המנחות כשרות לבוא מן המינים דלהלן, לכתחילה ובדיעבד:

מצה, חמץ, רבוכה (= חלוט), שיאור?

ב. כיצד מחמצים את המנחות הבאות חמץ?

א. כל המנחות באות מצה, חוץ מעשר חלות החמץ שבתודה ושתי הלחם בעצרת. וצריך לשמור מן החימוץ (מצה תהיה – החיה. כלומר הכשירנה ושמרה. רש"י).

וצריך לשמור לשם מצה, כדין מצה בפסח (עפ"י חזון איש). ויש מי שצדד שאין צורך בשמירה לשמה (ע' שבט הלוי ח"ג סג, 1).

ובספר שפת אמת נסתפק האם המנחה כשרה כששמרה לשם מצות מצה של פסח. חמץ; כל המנחות פסולות לבוא ממנו (מצות תאכל; לא תאפה חמץ), מלבד השתים הנזכרות שדין בחמץ ככתוב.

חמץ נוקשה – התוס' (כאן בד"ה אלא. וכן הסיקו בחולין כג: צדדו שדינו כחמץ לענין מנחות [וכשר לשתי הלחם ולחמץ שבתודה. וכ"כ רש"י בחולין כג: ד"ה חמץ הוא], אלא שלכתחילה אין להביאו לתודה ולשתי הלחם מדרבנן – לדעת חכמים [ואולי אף לרבי חנינא ב"ג]. ואולם זהו רק לרבי מאיר הסובר שלוקים על חמץ נוקשה בפסח, אבל לרבי יהודה אינו כחמץ ממש (כ"כ בסד"ה אין. וע' חולין כג: שנסתפקו בגמרא האם לר"י חמץ נוקשה ספק חמץ ספק מצה הוא או בריה לעצמה. וי"א שלדעת רב חסדא שאמר למעט שיאור מ'לא תאפה חמץ', ודאי בריה הוא. ע' קר"א).

ולהלן (בתוס' נו סע"ב) מבואר שהמחמץ את המנחה להיותה חמץ נוקשה, חייב משום 'לא תעשה חמץ'. רבוכה; במנחת חביתין נאמר מרבכת – שבאה חלוטה ברותחין. אבל שאר המנחות אינן כשרות ברביכה, אף בדיעבד (מצה תהיה).

בשפת אמת צידד שתלוי הדבר במחלוקת האמוראים, האם רבוכה נידונית כמצה וכשרה למנחות בדיעבד, אם לאו. ועוד תמה על השמטת הרמב"ם דין רבוכה במנחות.

שיאור; 'שיאור דרבי מאיר', היינו בצק שהכסיפו פניו – לדעת רבי מאיר [שאמר האוכלו בפסח לוקה] הרי זה כדין חמץ ממש, ולדעת רבי יהודה הרי זה כמצה. (ואולם מדרבנן שיאור זה אסור באכילה בפסח אף לר' יהודה, אך מותר בהנאה. עפ"י פסחים מג; תוס').

'שיאור דרבי יהודה', הוא בצק שנסדק כקרני חגבים – שני סדקים שאינם נפגשים. זהו שלב מתקדם יותר מהכספת פנים] – לדעת רבי מאיר חמץ גמור הוא. ולרבי יהודה, אעפ"י שאינו בכלל 'חמץ' [ואפשר ספק חמץ הוא. כן נסתפק רבי זירא בחולין כג:], אעפ"כ אינו בכלל 'מצה' הלכך פסול למנחה אף בדיעבד.

א. כיון ששיאור דרבי מאיר לר"מ הוא חמץ גמור, הרי זה בכלל אוהרת לא תאפה חמץ (עפ"י קרן אורה). אבל שאור דרבי יהודה לר"י אינו עובר בלאו זה (ע' רעק"א פסחים מג; חזו"א לה, ט).

ב. שיאור דרבי יהודה לרבי יהודה, כשם אינו 'מצה' למנחות, כך אין אדם יוצא בו ידי חובת אכילת מצה (עפ"י שפת אמת).

ג. הלכה כרבי יהודה שהאוכל שיאור בפסח פטור ממלקות [ואולם לענין סימני ה'שיאור' פסק הרי"ף הלכה כרבי מאיר, שכל שיש בו כקרני חגבים הרי זה חמץ גמור, שכן נשנה במשנה בפסחים בלשון 'חכמים']. הלכך עיסה שהכסיפו פניה כשרה למנחה כמצה. אבל נסדקה כקרני חגבים – פסולה.

ב. לדברי רבי מאיר, לאחר מדידת הסולת היה לש ממנו מעט, וטומנו בתוך הסולת ומתחמץ, וממנו היה מחמץ את השאר. ולדברי רבי יהודה היה מביא שאור מחומץ יפה מביתו, ונותנו לתוך העשרון (–הכלי) וממלאו.

[והכל מודים שאין מוציאים מעט מן הקמח ומחמצים אותו בחוץ, במקום חמים או בתוך עיסה מחומצת, ומחזירים אותו לעשרון – גזרה משום הרואים אותו מביאו מבחוץ ואינו מודדו עכשו ויסברו שהוא מוסיף על העשרון].

הרמב"ם בפירוש המשנה פסק דלא כר' יהודה (כי מלשון 'אמרו לו' משמע שהרבים חולקים על ר' יהודה), ואולם בחיבורו הגדול פסק כרבי יהודה.

דף נד

צג. א. האם תפוחים מחמצים את העיסה? מנחות הבאות חמץ, האם כשר להחמיצן בתפוחים?

ב. תפוח תרומה שריסקוהו ונתנוהו לתוך עיסה וחמיצה – האם העיסה מותרת לזרים?

ג. מנחת חוטא, האם היא מגובלת במים?

א. לפי המבואר בסוגיא, התפוחים מחמיצים את העיסה על כל פנים להיותה 'חמץ נוקשה'. ונחלקו חכמים ורבי חנינא בן גמליאל (/ בן תרדיון) האם מחמיצים את המנחה בתפוחים (רחב"ג) אם לאו (חכמים).

א. אפשר שלדעת רבי חנינא ב"ג החמיצה בתפוחים חימוץ גמור הוא, ואפשר שחמץ נוקשה הוא ולדעתו חמץ נוקשה כשר במנחה לכתחילה (עתוס' נג. ד"ה אלא, ועוד).

ולחכמים, אפשר שבדיעבד כשרה ולא אסרו אלא לכתחילה (כן צדדו בתוס' שם).

ב. אומר רבנו תם, וכן דעת רוב הראשונים (ע' שו"ת הרשב"א שלג; או"ח תסב): דוקא משום תערובת המים שבעיסה, לכך מי התפוח מחמיצים כחמץ נוקשה [ומהרמב"ם משמע שחמץ גמור הוא], אבל ללא מים, מי פירות אינם מחמיצים – לדעת רבא בפסחים, ודלא כמשמעות הירושלמי.

ואולם למעשה נטה ר"ת להחמיר שאפילו ללא מים ייחשב כחמץ נוקשה. וכן נקט רש"י (בפסחים לו.) שמי פירות ללא מים הוי חמץ נוקשה. וכן היא דעת הראב"ד (חמץ ה, ב.). [בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד צח) כתב שחייבים לחוש לשיטתם, ואין יכולת אף לכל גדולי דורנו להתיר, כיון שכבר נהגו כן ברוב המקומות (ע"ש פרטים נוספים)].

ב. הואיל והתפוחים מחמיצים עכ"פ כחמץ נוקשה, הרי עיסה שנתנו בה תפוח מרוסק של תרומה ונתחמיצה – אסורה.

אפשר שאסורה מדאורייתא דילפינן מפסח וממנחות, ואפשר מדרבנן (ע' שבט הלוי ח"ב מה, א.). בירושלמי אמרו שרבי יוסי מתיר (מובא בתוס').

ג. לדעת רבי אילא, מנחת חוטא אין בה לא שמן ולא מים, שהרי קרויה חֲרֵבָה. [רק לאחר קמיצה, לדעת ריש לקיש משכשכה בלוג השמן. ע' לעיל כג; תוס']. ולכך אין לך מנחה הקשה לקמיצה יותר ממנחת חוטא (שבשעת הקמיצה נושר מן הקמח יותר מדי. רש"י). ולדברי רב יצחק בר אבדימי – מגבלה במים. וחֲרֵבָה שאמרה תורה – חרבה משמן.

הלכה כדעה אחרונה (רמב"ם). ולענין לכתחילה – ע' בחזו"א; חדושים ובאורים).

לדעת שניהם מידת הקומץ משתערת כפי מצב המנחה בשעת הקמיצה – אם סולת ואם עיסה.

לפרש"י יש להזהר שלא לשים בה הרבה מים עד שתהא בלילה רכה ויוגדל נפחה מנפח הסלת, שהרי מבואר בסוגיא שב'תפח' אנו משערים מן התורה כדמעיקרא, ונמצא שע"י התפיחה הקומץ חסר (עפ"י חזו"א עוקצין ג,ו. וכתב שם פירוש אחר מפרש"י, ולפיו כשר אף בבליה רכה. ונשאר ב'צריך עיון').

צד. א. אֶכֶל שתפח או צמק, או צמק ואח"כ חזר ותפח – כיצד משערים אותו לענין טומאת-אכלין, לענין דיני נותר ופיגול, ולענין שיעור מעשר?

ב. מהי שאלת 'דיחוי באיסורין' ומהי מסקנת הדין, היש דיחוי באיסורים אם אין?

א. העולה מן הסוגיא, כדברי רבה:

אֶכֶל פחות מכשיעור שתפח לכשיעור (כגון מחמת ספיגת נוזלים); לענין טומאת אכלין או חיוב נותר ופיגול וטומאתו, וכן לענין איסור אכילת חֶלֶב וכד' – מן התורה נידון כמעיקרא ומדרבנן החמירו שמטמא, הן טומאה דאורייתא הן טומאת ידים דרבנן שגזרו על נותר ופיגול.

א. אין חילוק אם נגע בו שרץ לאחר התפיחה או מקודם לכן – מהתורה טהור ומדרבנן טמא (חזו"א עוקצין ג,ה). אך יש אומרים שלדעת הראשונים שפחות מכביצה אינו מקבל טומאה כלל, אם נגעה בו טומאה ואח"כ תפח לכשיעור – אינו מטמא (ע' משל"מ טומאת אוכלין ד,א שנסתפק בדבר; חסדי דוד טבול יום ד,ח).

ב. יש מי שאומר שלדעת הסוברים אין דיחוי באיסורים, מדין תורה הריהו כמי שיש בו כשיעור, שהולכים לפי המצב העכשוי (ע' ב'חדושי הרשב"א' בשם התוס'. ותמה על כך מסוגית הגמרא; תורת חסד או"ח ו).

היה בו כשיעור ונתכוון (כגון בשר בהמה זקנה שדרכו להצטמק) – נידון מכאן ולהבא כמצבו ההוא, ופטור ואינו מטמא לא מדאורייתא ולא מדרבנן.

אין חילוק אם נטמא האֶכֶל כשהיה בו כשיעור או לאחר שנצטמק (חזו"א).

היה בו כשיעור וצמק וחזר ותפח – לרב, רבי חייא ורבי יוחנן משערים כמו שהם עתה, שחוזרים למצבם הראשון. ולשמואל, רבי שמעון ברבי וריש לקיש משתערים כמו אֶכֶל שהיה פחות מכשיעור מעיקרו ותפח – שמדאורייתא אין בו כשיעור. והשיבו על דעה זו מדברי המשנה בטהרות.

הלכה כדעה ראשונה (רמב"ם; רמב"ן שבת צא. וע' גם שו"ת הרשב"ש רצט). וכתב בספר משנה למלך (טומאת אוכלין ד,א) שאם נטמא וצמק ושוב תפח, חוזר לטומאתו הראשונה ללא מגע טומאה נוסף.

מבואר בסוגיא ששאלת השיעור במעשר שוה בעצם לשאר ההלכות; האם משערים עשירית כפי מצב הפירות העכשוי או המצב הראשון (וע"ע בפרטי הדינים בסמוך). ואולם אמרו (נה). שמרימים גרוגרות על תאנים לחות לפי מנין, הגם שנפח הגרוגרות קטן – הואיל ויכול לשולקן ולהחזירן לכמות שהיו מעיקרא. נראה שכן הדין לענין שאר איסורי תורה (עפ"י חזו"א).

ב. שאלת דיחוי באיסורין; אכל שהצטמק ופחת מכשיעור טומאה או שיעור חיוב – האם נדחה לגמרי מדינו הקודם, ואם יחזור ויתפח הרי דינו כדין אכל קטן מעיקרא שתפח, או שמא לא נדחה לפיכך אם יחזור ויתפח – יחזור למצבו הראשון, להיות כשיעור. שאלה זו שנויה במחלוקת החכמים דלעיל, והוכיחו מן המשנה שאין דיחוי באיסורין הלכך אם חזר ותפח – חייבים עליו כמקודם. ואולם מדרבנן נידון לחומרא כדבר שיש בו שיעור, כדלעיל.

דפים נד – נה

צה. א. האם ניתן לתרום ולעשר גרוגרות על תאנים לחים או תאנים על גרוגרות, וכיצד משערים? ב. האם תרומות ומעשרות ניטלות באומד או במידה? האם ניטלות במחשבה?

א. במקום שיש כהן, ניתן לתרום תאנים על גרוגרות לפי מנין, שכיון שיש שם כהן, תורם מן היפה (– התאנים הלחות) ואעפ"י שאינו מתקיים. ואם אין שם כהן – אינו תורם, מפני שאינו מתקיים. מלבד אם רגילים באותו מקום לעשות התאנים גרוגרות – תורם, שהרי מתקיימות ע"י שיעשון גרוגרות. [לדברי רבי יהודה (תרומות ב, ג) וע"ש בפירוש הרא"ש ור"י קורקוס] לעולם תורם מן היפה, הגם שאין שם כהן. אבל סתם משנה דלא כוותיה).

והעמידו בגמרא דין זה בדברים הניטלים באומד (כדלהלן), וכשמפריש תאנים לפי מנין – מפריש בעין יפה שהרי התאנים גדולים מן הגרוגרות. אבל מעשר שצריך להיות עשירית בדוקא, לא יותר – הרי נפח התאנים שמפריש גדול יותר מעשירית הגרוגרות.

וצריך ליטול לפי מידה ולא לפי מנין. אולם אפשר שלדעת רבי יוסי, לפי מה שאמרו לבסוף 'שאני גרוגרות הואיל ויכול לשלקן' – אין כאן ריבוי במעשרות, שהרי הגרוגרות נידונים כפי נפח התאנים.

גרוגרות על תאנים; כשכהן מצוי – אין לתרום, כיון שהגרוגרות פחות פים. וכשאינו מצוי – תורם [מלבד לדעת ר' יהודה שלעולם תורם מן היפה, כנזכר].

וכשהוא תורם גרוגרות על התאנים – תורם לפי מדה. [ואף אם היינו משערים כפי המצב הראשון, אין כאן ריבוי במעשרות – בתרומה שמפריש בעין יפה, יותר מכשיעור שחייב].

מדברי רש"י משמע שכשתורם לפי מדה – מותר לתרום גרוגרות על תאנים [במקום שרגילים לעשות גרוגרות מהתאנים], וכל הנידון בגמרא הוא בתורם לפי מנין. (ער"י קורקוס תרומות ב, ד בבאור שיטתו. וע"ש שטמ"ק ורש"ש. וברמב"ם אין משמע כרש"י).

רבי אלעזר ברבי יוסי מסר בשם אביו שהיה מפריש גרוגרות על התאנים לפי מנין, כי סובר שהואיל ואפשר לשלוק הגרוגרות ולנפתן שוב, הרי הן נידונות כפי מידת התאנים.

א. הרמב"ם (תרומות ה, יח) פסק כת"ק. ובספר כפתור ופרח (כד) כתב שהלכה כרבי יוסי שנימוקו עמו.

ב. פסק הרמב"ם (שם), אם עבר ותרם תאנים על גרוגרות במדה או גרוגרות על התאנים במנין, תרומתו תרומה. ומשמע שהוא הדין גם לענין מעשר, וכן מבואר בירושלמי (תרומות ב, ב), ואעפ"י שיש להקפיד על השיעור – שאין זה בכלל מרבה במעשרות או ממעט. [ויש ללמוד ב'כל שכן' שאין לחוש לעשר תפוזים שקליפתם עבה על אלו שקליפתם דקה, ולהפך] (עפ"י מנחת שלמה קמה, א).

ב. תרומה גדולה – מהתורה דיה בחטה אחת, וחכמים נתנו בה שיעור לעין רעה, בינונית ויפה. וניטלת באומד.

מצוה באומד מבמדידה [שמתוך כך ירבה] (עתוס' כאן ובגטין לא; רמב"ן ורשב"א שם; רמב"ם וראב"ד תרומות ג, ד. ואפשר דמדאוריתא מצוה באומד משום 'ונחשב' – ע' ירושלמי תרומות א, ד ובראשונים בגטין; קרית ספר ורדב"ז תרומות ג. וע"ע משל"מ ומרכה"מ שם). ואפילו כשמפריש במכוון יותר מן הנצרך – מותר (עפ"י תוס' כאן ובבכורות נח:).

ומרש"י (כאן ובביצה יג) ועוד ראשונים (מובאים ברמב"ן ובריטב"א בגטין לא ועוד) משמע שאם שוקל ומודד – עדיף יותר.

תרומת מעשר – לדברי אבא אלעזר בן גומל, ניטלת באומד. וחכמים חולקים וסוברים שניטלת במדידה ולא באומד. ואם נטל באומד והרבה, מעשרותיו מקולקלים.

אפשר שלדעת אבא אלעזר אין מצוה בדבר, אך אין קלקול (עפ"י תוס'). ואפילו מפריש ביודעין יותר מעשירית, כגון מפריש תאנים על גרורות לפי מנין – מותר (שם). לחכמים, אם לא נתכוין להוסיף אלא אומד עשירית – התוס' צדדו דשפיר דמי. ויש חולקים (עתוס' כאן ובבכורות נז: רמב"ם ועוד).

ואין בכלל זה כשאומר בפירוש שהתרומה תחול על 'אחד ממאה', הגם שהוא מפריש יותר (עפ"י מעדני ארץ).

מעשר – במידה ולא באומד, שאילו יפריש יותר מעשירית, הרי היתר על המעשר אינו מתוקן שנשאר בטבלו. אבל שאר הפירות מתוקנים. [ולדברי רבי יוסי ברבי יהודה (בכורות נח) המעשר כתרומה וניטל מאומד].

וכתבו התוס' שגם לדעת אבא אלעזר בן גומל כשר להפריש מאומד. אך לא במעשר שני ומעשר עני.

במקום אחר (בכורות נט.) נסתפקו התוס' האם אפשר להפריש מעשר מאומד, כאשר מתכוין לאמוד יפה ולא להרבות.

התרומה ניטלת במחשבה, בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר.

א. כתבו התוס' שגם חכמים מודים לזה. ודלא כמשמעות דברי רש"י בבכורות שחכמים חולקים עכ"פ בתרומת מעשר, ואולי אפילו בתרומה גדולה.

ב. רש"י כאן, וכן התוס' (כאן ובבכורות) נקטו שמועילה מחשבה גרידא, ללא דיבור וללא מעשה הפרשה. וכן דעת הרבה ראשונים (בשבועות כו: ובגטין לא; רמב"ם תרומות ד, טז; יו"ד שלא, מו). ואולם מרש"י במקום אחר משמע שצריך דיבור (ע' בדבריו בבכורות נט. וברש"ש. וע' גם תור"ד שבת קמב; פני יהושע גטין לא. שבט הלוי ח"ב קפה). ויש סוברים שבתרומה דאוריתא צריך מעשה הפרשה ואז מועילה מחשבה ללא דיבור (כן כתב שער המלך תרומות ד, טז בדעת הרמב"ם; ראבי"ה יבמות תתקלו. ועתוס' חולין ז. רשב"א קדושין מא. וע"ע: דבר אברהם ח"א טז, ה-יב; שבט הלוי ח"ב קפה).

ג. במעשר, יש אומרים שמועילה מחשבה בכל המעשרות (ע' שטמ"ק ביצה לה. וכ"מ בשו"ע הגר"ז תנו, יח. וכ"כ בספר דבר אברהם ח"א טז עפ"י הרמב"ם). ויש אומרים שאין מועילה ללא הפרשה (עתוס' גטין לא. ובכורות נט. מאירי שבת קכו בשם 'יש מפרשים': קרית ספר מעשר ז). וכתב החזו"ן-איש (דמאי טו, ה) שאעפ"י שיש צדד שמועילה, ראוי להחמיר בדבר כיון שאינו מפורש (וע"ע כלי חמדה תרומה דף קל; שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב קלה; שערי תורה ח"א סה, יא; ערוה"ש העתיד תרומות סה, ב; דובב מישרים ח"א כו.).

דף נה

צו. כיצד לשים את המנחות?

כל המנחות נילושות בפורשים (שכך יפה לעיסה. מפרשים) ומשמרן שלא יחמיצו (מצה תהיה – החייה, כלומר הכשירנה ושמרה. נג. ורש"י).

כתבו התוס': מנחת מאפה תנור של יחיד, הואיל ואין נותנים בה שמן קודם הקמיצה, למאן דאמר כלי יבש לא נתקדשו הרי לא נתקדשה בכלי בעודה עיסה הלכך לישתה נעשית בחוץ ואינה ב'מקום זריזין', לפיכך אין לשים אותה בפורשים משום חשש חימוץ. ואולם לחם הפנים, אעפ"י שנילוש בחוץ אין לחוש בו לחימוץ משום שהוא של ציבור.

ומדברי הרמב"ם (מע"ק יב, כא; תמידין ח, ז) יש ללמוד שגם לחם הפנים, כיון שנאפה בחוץ אין לישתו בפורשים. וצ"ע (ועפ"י זבח תודה).

האם לותתים החטים למנחות – ע' בפסחים לו.

צו. כלל ופרט או פרט וכלל המרוחקים זה מזה, כיצד הם נדרשים?

לדברי רבי אפטוריקי, כלל ופרט המרוחקים זה מזה – אין דנים אותם ב'כלל ופרט', אלא נדרשים ב'דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד' – ללמד על הכלל כולו [או בא לרבות דבר מה הדומה לפרט. ע' סנהדרין מו רע"א וברש"י ותוס'].

אין חילוק אם הכלל נכתב לפני הפרט המרוחק, או להפך.

לדעת רבא (בגדה לג.) [דלא כאביי] דנים ב'כלל ופרט' אפילו מרוחקים (וכן פרשו בב"ק פה: את דעת בן עזאי, דלא כרבי). ופרשו התוס' (ור"ש משנאץ בפירושו לתו"כ צו טו, ג) שזה דוקא בענין אחד כלומר בפרשה אחת [או בכגון עשרת הדברות שביתרו ובואתחנן שחשובים כענין אחד. עתוס' פסחים ח:], אבל בשני ענינים – אף לרבא אין דנים. ואפילו באותה פרשה, כאשר הם מופלגים וענין אחר מפסיק ביניהם, מודה רבא שאין דנים (עפ"י תוס' כאן ובב"ק פה. וע"ע בשפת אמת).

העמדת משנה בשתי אוקימתות או באוקימתא אחת ואליבא דתרי תנאי, הי עדיף – ע' בקדושין סג.

דפים נה – נו

צח. על אלו פעולות מתחייבים משום חימוץ מנחה?

המחמץ את המנחה, הלש, העורך, המקטף (– מחליק פניה במים) והאופה את העיסה המחומצת; הן את החלק הנקטר על המזבח, הן את שירי המנחה (לא תאפה חמץ חלקם) – חייב מלקות משום לא תאפה חמץ / לא תעשה חמץ. לכך יצאה אפיה מן הכלל, ללמד שחייב על כל מעשה יחיד. ואעפ"י שכבר נתחמצה מקודם ונפסלה, חייב על המשך הפעולות, כדלהלן נו:).

התוס' נקטו שאין חייב על כל מלאכה ומלאכה אלא אם התרו בו על כל אחת ואחת [והוא הדין באותה מלאכה עצמה כגון אפה ואפה, חייב לפי מספר ההתראות].

ובספר טהרת הקדש צידד שחייב על כל מלאכה בפני עצמה אפילו בהתראה אחת, כעין מלאכות שבת ושאר איסורין מחולקים. וכן משמע בפירוש המיוחס לר"ש חסיד על תורת כהנים (צו. מובא בכנסת הראשונים).

קעב

אדם אחד ערך וחברו אפה – האופה לוקה שנים, משום אפיה ומשום עריכה, שהאפיה גמר עריכה היא (רב פפא, כפרש"י). ואולם אם אותו אדם שעריך אפה, אינו לוקה שלש אלא שתיים.
התוס' חולקים על פרש"י וסוברים שאין האופה חייב שתיים אלא אם עשה 'גמר עריכה' עם אפייתו. והרמב"ם השמיט כל דין זה (ע' לחם משנה וזבח תורה).

המקורות לדין 'צפון' בשחיטת העולה ובחטאת ובקבלת דמן; הקרבנות שאינם טעונים 'צפון' וכללי הילפותות – נתבאר כל זה בזבחים מה.

דף נו

צט. מה דינם של עושי הפעולות דלהלן?

א. מטיל מום בבעל-מום במוקדשין ובפסולי המוקדשין; מחמץ (את המנחה) אחר מחמץ; מסרס אחר מסרס. ב. גרימת מום בקדשים ע"י אחרים; הנחת שאור על גבי עיסת המנחה, ללא מעשה נוסף.

א. מטיל מום בקדשים בעלי מום; רבי מאיר מחייב (כל מום לא יהיה בו). וחכמים פוטרים (תמים יהיה לרצון, כל מום לא יהיה בו).

הלכך בכור שאחזו דם, לדברי חכמים מותר להקזי לו דם אפילו במקום שנעשה בע"מ על ידי ההקזה, שהרי הוא כבר בע"מ. ובלבד שלא ישחטנו על סמך אותו המום [גזרה שלא יבואו להערים. רבי שמעון מתיר אף לשחוט על אותו מום]. ורבי מאיר אומר: מקיזים במקום שאין עושה מום. [רבי יהודה אוסר להקזי מכל וכל, שמתוך שאדם בהול על ממונו, אם תתיר לו עלול לעשות אף במקום מום].

א. לא התירו חכמים אלא כשאין לו רפואה אחרת, אבל אם יכול לרפאו על ידי הקזה במקום שאינו עושה בו מום, אין נחשב כעת כבעל מום ואסור להקזי במקום שיעשהו בעל מום (עפ"י תוס').

ב. במקום שאין הבכור מת אם לא יוקז, לא התירו חכמים להקזי (עפ"י תוס' בכורות לד. ד"ה אילימא).

ג. כשאין הדבר ברור אם יעשה בעל מום, לדברי רבי שמעון מותר אפילו אפשר בדרך אחרת, כיון שאינו 'פסיק רישא' (עפ"י תוס').

ד. הכסף-משנה ולחם משנה נקטו בדעת הרמב"ם שהלכה כחכמים. ואילו בספר מחנה אפרים כתב שפסק כרבי מאיר (וע' בהרחבה בשו"ת אחיעזר ח"ב לג).

ה. הטלת מום קבוע בבעל מום עובר, משמע בתוס' ורא"ש (בבכורות לד) שאין איסור תורה בדבר. וכן פסק בשלחן ערוך (יו"ד שיג,ה). ובחדושי הנצי"ב צדד שבעל מום העובר מאליו, אסור מהתורה להטיל בו מום (וערש"ש שם; שפ"א שם וכאן; מנחת חינוך רפד; אחיעזר ח"ב לה,ה). ויש מי שהוסיף שאפילו המטיל מום בבכור תוך שמונה ללידתו, כיון שהוא מחוסר זמן הריהו כבע"מ עובר שאין בו איסור תורה (ע' זכר יצחק נג-נד).

בעל מום מעיקרו (שקדם מומו להקדשו) – אין בו איסור הטלת מום כלל, שאין בו אלא קדושת דמים, כדקלא בעלמא.

גם בבכור שהוא בעל מום מעיקרו מודה רבי מאיר שאין איסור תורה להטיל בו מום (עפ"י רבנו גרשום בכורות שם. וכ"מ בתוס' שם).

פסולי המוקדשין לאחר פדיונם – מותר להטיל בהם מום אפילו לר"מ (תמים יהיה לרצון).

וכן מודה ר"מ בקדשים בזמן הזה, שאין שם איסור תורה בהטלת מום (ע' ע"ז יג: ובתוס' כאן ורא"ש בכורות לג). ויש מהאחרונים הסוברים בדעת הרמב"ם (איסורי מזבח א,יז) שאסור מהתורה.

מחמץ אחר מחמץ; פירוש, הממשיך במעשה המנחה לאחר שנתחמצה – חייב לדברי הכל (לא תעשה חמץ; לא תאפה חמץ).

נראה שהוא הדין אם מוסיף החמצה על החמצת העיסה (עפ"י זבח תודה).

מסרס אחר מסרס; המנתק אברי ההולדה לאחר שכבר נכרתו (לפרש"י: מנתקם לגמרי מהגוף, זהו 'נתוק'). לתוס': כגון כורת הביצים כריתה גמורה לאחר שנכרתו חלקית, ועדיין תלויים בכיס) – חייב (ונתוק וכרות – להביא נותק אחר כורת).

ב. בכלל אזהרת הטלת מום – גרימת מום ע"י אחרים (כל מום לא יהיה בו), כגון הנחת בצק או דבילה על גבי האוון, כדי שיבוא הכלב ויטלנו.

א. לרבי מאיר שדרש מכל מום דבר אחר, אין מקור לחיוב בגרמא (כן כתבו כמה אחרונים בשיטת הרמב"ם שלדבריהם פסק כר"מ ולכך השמיט חיוב בגרימת מום – עפ"י בית אפרים יו"ד עה ועוד). ואולם כמה אחרונים מפרשים שהרמב"ם פסק כחכמים (ע"ע אחיעזר ח"ב לג, ב ג).

ב. יש אומרים (עפ"י משמעות דברי הרמב"ם) שאמירה לנכרי להטיל מום, דינה כגרמא.

הניח שאור על גבי עיסה והלך וישב לו, ונתחמצה – חייב (שקורא אני בו לא תעשה חמץ), ואעפ"י שלא נתחמצה אלא בצד אחד.

לפרש"י חייב גם כשלא היפך. ולפירוש התוס' יש אומרים שאינו חייב אלא בשהיפך מפני שאין זה חימוץ גמור ואין חייבים עליו בצד אחד (עפ"י צאן קדשים ועוד). ויש שפרש שגם להתוס' חייב אפילו מצד אחד, הגם שאינו אלא חמץ נוקשה (טהרת הקדש). ויש שפירש שלפי המסקנא הוי חמץ גמור, ולכך חייב בצד אחד (עפ"י שפת אמת).

דף נז

ק. א. הניח בשר על גבי גחלים בשבת – האם חייב משום צליה?

ב. הקודח בשבת חור קטן במקדח – מה דינו?

א. הניח בשר על גבי גחלים בשבת; היפך בו – חייב. לא היפך – פטור. המדובר באופן שלא נצלה כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי (שליש בישול או חצי. ערש"י ורמב"ם), שמצד אחד פטור ומשני צדדים חייב. אבל אם נצלה צליה גמורה כשיעור גרוגרת חייב אפילו לא היפך. נצלה בשנים ושלושה מקומות ואין בכל אחד בכדי גרוגרת אלא בצירוף – תלוי הדבר בשתי הלשונות בדברי רבא, אם מצרפים אותם לשיעור חיוב.

ב. הקודח נקב במקדח, ויש בו כדי שן המפתח – חייב. ואם לאו – פטור.

יש לשמוע מהסוגיא שגם כאשר אינו ראוי לשן המפתח, אם ניקב בכמה מקומות שראויים לצירוף כדרך שעושים הנגרים כמה חורים סמוכים כדי לחברם – חייב.

עוד בדיני עשיית נקב בשבת – ע' בשבת קב.

קא. מה דינו של המחמיץ את המנחה באופנים דלהלן:

- א. מחמיץ את הפסולה.
- ב. חימצה ויצאה וחזרה ושוב החמיצה (כלומר המשיך בהכנתה כשהיא מחומצת).
- ג. חימצה בראשו של מזבח.
- ד. מחמיץ מנחת נסכים.
- ה. מחמיץ לחם הפנים.
- א. המחמיץ מנחה פסולה – פטור (כל המנחה אשר תקריבו לה').
- לדעת תנא דתוספתא (ו,ה. וכן מובא בירושלמי פסחים ה,ד) מחמיץ את הפסולה עובר.
- ב. חימצה ויצאה ונכנסה וחימצה – נסתפק רב פפא האם נפסלה ביוצא ושוב אינו חייב משום מחמיץ שהרי חימיץ פסולה, או שמא כיון שחימצה אין מועיל בה פסול יוצא, וחייב משום מחמיץ אחר מחמיץ. ועלה ב'תיקו'.
- ג. חימצה בראשו של מזבח – נסתפק רב מרי שמא אין אני קורא בו אשר תקריבו שהרי כבר הקריב, או שמא מחוסר הקטרה כמחוסר מעשה דמי ובכלל אשר תקריבו הוא. ועלה ב'תיקו'.
- א. חימצה אחר שהוצת האור ברובו – ודאי פטור (עפ"י תוס').
- ב. אין הדברים אמורים אלא לענין חיוב המחמיץ, אבל המנחה ודאי פסולה כיון שנתחמצה קודם הקטרה, והמקטרה עובר משום שאור בל תקטירו (חזו"א).
- ד. כדברי רבי עקיבא, מנחת נסכים נתרבתה לחיוב חימוץ (כל המנחה אשר תקריבו. וה"ה לכל כיוצא בה – מנחת כהן וכהן-משיח שהן כליל לאשים. עתוס').
- התוס' כתבו שאין בדבר מחלוקת, ואולם מרש"י מבואר שרבי יוסי הגלילי חולק. והרמב"ם פסק שפטור (ע' בכס"מ ובשפ"א).
- ה. לדברי רבי יוסי הגלילי, המחמיץ לחם הפנים – חייב (וכן פסק הרמב"ם). ולדעת רבי עקיבא (ורבי יאשיה) מידות היבש לא נתקדשו ולא נתקדש הלחם אלא לאחר אפיה, כאשר לש שלא בכלי שרת, כגון על גבי קטבליא, ושוב אין שייך בו חימוץ.
- מבואר בגמרא שאם לש בביסה של קדש – נתקדשה. ולפי זה נראה שחייב על חימוצה אפילו לרבי עקיבא. כן כתב ב'לקוטי הלכות'. ואילו החזו"ן-איש כתב שלרבי עקיבא פטור בכל אופן.
- קב. א. האם נותנים מים במנחת נסכים לצורך גיבול?
- ב. האם צריכים למדוד את הסולת למנחות בעשרון של קדש? האם צריך ללוש את המנחה בכלי קדש?
- א. ריש לקיש אמר שלפי דעת התנא שמרבה מנחת נסכים לאיסור חימוץ, מגבילים אותה במים וכשרה [הלכך יש מקום לאזהרת חימוץ, שאל"כ הלא מי פירות אינם מחמיצים].
- א. לכאורה הוא הדין לשאר מנחות ששמנן מרובה, הרי הן כמנחת נסכים (ערש"י ותוס' ורש"ש; חזו"א כו,ט).
- ב. יש לדקדק מלשון 'אומר היה ריה"ג'...'. שהתנא האחר חולק וסובר שאינו מגבלה במים. כן נראה שנקט החזו"א (לה,ג. ע"ש ובס' כו,ט) וכן הרש"ש. וכן באגרות משה (או"ח ח"ד צח).

ב. מצוה למוד הסולת בעשרון של קדש, שהרי אמרה תורה 'עשרון' (היינו כלי מדה) א"כ אין סברא לעשות של חול. אבל אין מצוה ללוש בביסה של קדש, שהרי לא אמרה תורה לעשות כלי לישא.
ודוקא לחם הפנים ושתי הלחם שאין בהם שמן, וכמאן דאמר מדת היבש לא נתקדשה, הלכך אפשר להוציאם לכלי חול, אבל שאר מנחות הנבללות בשמן, כיון שנתקדש השמן בכלי הלח, הלכך לישתן ועריכתן בכלי קדש וכמו ששנינו להלן צו.
על משיחת הכלים מבפנים או אף מבחוץ – ע"ע להלן צ.

דפים נז – נח

קג. א. אלו דברים נכללים באיסור הקטרת דבר שממנו לאשים?
ב. המעלה שאור ודבש או שירים לכבש, האם חייב?
ג. אלו הבדלים יש בין שאור לדבש לענין הקרבנות?
ד. המקטיר שאור ודבש פחות מקומץ; פחות מכזית; תערובת שאור עם מצה – האם חייב?
ה. המעלה משאור ומדבש בתערובתן על גבי המזבח – מה דינו?
ו. האם שתי הלחם יכולים לבוא בנדבה, ע"י היחיד או הציבור?
א. כתיב כי כל שאר... לא תקטירו ממנו אשה לה' – ודרשו: כל שממנו (קרב) לאשים, הרי הוא בכל תקטירו. בכלל זה בשר חטאת ואשם ושלמים, שירי המנחות. וכן שתי הלחם ולחם הפנים, הגם שאין מגופם דבר הנקטר לאשים, אעפ"כ נחשבים כ'דבר שממנו לאשים' מפני הכבשים והבזיכים הקרבים עמהם ומתירים אותם.
המקטיר שיירים על המזבח אינו לוקה, מפני שה'לאו' שבתורה אינו מפורש אלא על שאור ודבש, ואילו שיריים אינו אלא איסור תורה בלא מלקות (עפ"י כסף משנה איסור"מ ה"ד עפ"י לשון הרמב"ם; שו"ת הרדב"ז ח"ו לשונות הרמב"ם פז).
לדברי כמה מהראשונים נראה מהתוספתא (מכות ד) שלוקה (ע' ראב"ד הל' ע"ז ג,ט ורמב"ן בספר המצוות ל"ת ד שכל הלאוין המנויים בתוספתא שם, לוקים עליהם).
נחלקו תנאים בקרבנות שאין בהם דברים שנקטרים לאשים, כגון חטאת העוף שאין למזבח אלא דמה (רב חסדא), וכן לוג שמן של מצורע, שאין בו כלל חלק מזבח (רב) – לרבי אליעזר פטור ולרבי עקיבא חייב. הלכה כרבי עקיבא. הלכך בכלל איסור זה להקריב מבשר חטאת העוף ומלוג שמן של מצורע (איסורי מזבח ה"ד).

ב. המעלה לכבש שאור או דבש – חייב (ואל המזבח לא יעלו – לרבות כבש כמזבח).
המעלה דבר שממנו לאשים לכבש – רבי יוחנן מחייב, שגם אלו בכלל הריבוי. ורבי אלעזר פטור (כי כל שאר וכל דבש... קרבן ראשית תקריבו אתם לה' – אותם הוא שריבה לך כבש כמזבח, ולא שיריים).

ג. השאור הותר מכללו במקדש. כלומר יש דבר אחר שהותר להקריב עמו על המזבח – שני כבשי עצרת הבאים עם שתי הלחם. מה שאין כן דבש, אעפ"י שהביאו גוזלות עם הביכורים – אינם מחובת ביכורים אלא עיטור להם.
הדבש הותר בשירי מנחות (ללושם או לטגנם בדבש) ולא שאור.

- ד. המקטיר שאור או דבש פחות מקומץ – חייב (כל שאר וכל דבש...).
- פחות מכזית – לאביי חייב (כן ריבה מכל. שסבר יש קומץ פחות משני זיתים, וכשריבה הכתוב חצי קומץ, נתרבה פחות מכזית, שיש הקטרה פחות מכזית). ולרבא פטור (שסובר אין הקטרה פחות מכזית).
- אפשר שאף לרבא אסור מהתורה משום 'חצי שיעור' (ע' לחם משנה מעה"ק יג, יד; שו"ת רדב"ז ח"ה א'תס; חזו"א כט, כא. אך י"א שאין אסור 'חצי שיעור' מהתורה אלא באיסורי אכילה (ע' חכ"צ פו). גם לכאן י"ל קדשים מחולין לא ילפינן לאסור חצי שיעור. וצ"ע).
- המערב שאור עם מצה ואינו ניכר – חייב (כי כל... ובדבש נאמר וכל – וי"ו מוסיף על ענין הראשון, להשוותו לשאור. תוס').
- חצי זית שאור וחצי זית מצה; לאביי חייב, שהרי לדעתו חייבים אף בפחות מכזית. ולרבא – לדעת זעירי (בפסחים מג:) חייב, שההתר מצטרף עם האיסור להשלימו לכשיעור.
- ה. נחלקו אמוראים על המעלה משאור ומדבש יחד האם לוקה ארבע, משום שאור ומשום דבש ומשום תערובת-שאור ומשום תערובת-דבש (שנלמדו מכי כל כנ"ל, ואזהרת 'לא תקטירו' מתיחסת על הכל).
- או אין לוקים על לאו שבכללות; יש אומרים שאינו לוקה על שניהם אלא על אחד. וי"א שאינו לוקה אפילו על אחד מהם, מפני שאינו דומה ל'לאו' דחסימה ששם מקור דין מלקות.
- א. לפירוש רש"י ותוס', איסור התערובות בלבד הריהו 'לאו שבכללות', אבל משום שאור ודבש – לוקה שנים. ולדעת הרמב"ם (איסור"מ ה,א. וכן שיטתו בהל' ק"פ ח ובספר המצוות שורש ט) שאינו לוקה אלא אחת על שתיהן.
- ב. התוס' פרשו שהעלה שאור ודבש בפני עצמן ובנוסף העלה את עירוביהם, אבל העלה רק תערובת – אינו לוקה ארבע לכו"ע. ומרש"י אין משמע כן.
- ו. שתי הלחם אינם באים בנדבה לא ע"י יחיד (קרבן ראשית תקריבו – ולא יחיד) ולא ע"י ציבור (אתם).

דף נט (ס)

- קד. א. אלו מנחות טעונות שמן ולבונה, שמן ולא לבונה, לבונה ולא שמן, לא שמן ולא לבונה?
- ב. באלו דברים שוותה מנחת העומר למנחת כהנים ובאלו שוותה ללחם הפנים למנחת נסכים ולשתי הלחם?
- ג. הנותן שמן ולבונה על מנחת חוטא ומנחת קנאות או על שיריהן – מה דינו ומה דין המנחה? מה דינה של מנחה זו כאשר חישב בעבודותיה מחשבת פיגול?
- ד. מה דרשו בסוגיא מן הכתוב במנחת העומר ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה, מנחה הוא?
- ה. מה דרשו בסוגיא מן הכתוב במנחת חוטא לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי חטאת הוא?
- א. טעונות שמן ולבונה – מנחות נדבה: סולת, מחבת, מרחשת, מאפה תנור – חלות ורקיקין. (בכתוב מפורש רק במנחת סולת, וממנה למדו לשאר מנחות היחיד מנפש כי תקריב); מנחת כהנים; מנחת כהן משיח; מנחת נכרים (למ"ד (עג) נכרים מביאים מנחות ומנחתם נקמצת. עתוס' סא: ד"ה בישראל); מנחת נשים; מנחת העומר; מנחת שמיני למילואים (מפורש בה שמן ונתרבתה ללבונה ממנחה).
- שמן ולא לבונה – מנחת נסכים. (השמן מפורש בה, והלבונה נתמעטה מעליה).
- לבונה ולא שמן – לחם הפנים (לבונה מפורשת בה, ושמן נתמעט מעליה).
- לא שמן ולא לבונה – שתי הלחם (הוא); מנחת חוטא ומנחת קנאות (אזהרתן מפורשת).

ב. דברים ששוותה מנחת העומר למנחת כהנים;

עשרון סולת (שלא כשתי הלחם ולחם הפנים); טעונות כלי ללוש (להוציא לחה"פ ושתה"ל, למ"ד מדת יבש לא נתקדשה. ערש"י ותוס'; קרן אורה); עבודתן בחוץ (שלא כלחה"פ שסידורו בהיכל); נפסלים בלינה ('צורה') למחרת היום (להוציא לחה"פ שעומד משבת לשבת); טעונות הגשה (שלא כלחה"פ ושתה"ל ומ' נסכים); יש מגופם לאשים (שלא כלחה"פ ושתה"ל); בלולות בלוג שמן (להוציא מ' נסכים ששמנה רב, ושתה"ל ולחה"פ שאין שם שמן); באות בגלל עצמן (להוציא מ' נסכים שבאה בגלל זבח. וכן ושתה"ל – בגלל הכבשים); באות מצה (שלא כשתה"ל).

מנחת העומר ולחם הפנים;

מנחות ציבור; חובה; דוחות שבת וטומאה (להוציא מנחות יחיד ונדבה); נאכלות (להוציא מ' כהנים ומ' נסכים); יש בהן פיגול (להוציא מ' כהנים).
[באות בגלל עצמן – להוציא מ' נסכים ושתה"ל; באות מצה – להוציא ושתה"ל].

מנחת העומר ומנחת נסכים;

מנחות ציבור; חובה; דוחות שבת וטומאה (להוציא מ' יחיד ונדבה).
[טעונות כלי ללוש – להוציא ושתה"ל ולחה"פ; עבודתן בחוץ – לאפוקי לחה"פ; נפסלות בלינה למחרת – לאפוקי לחה"פ; יש מגופם לאשים – להוציא לחה"פ ושתה"ל; באות מצה – שלא כשתה"ל].
לדברי רבי מאיר (בזבחים מג.) יש פיגול במ' נסכים כשבאה עם הזבח, אבל לחכמים אין בה פיגול.

מנחת העומר ושתי הלחם;

ציבור, חובה, דוחות שבת וטומאה (להוציא מ' יחיד ונדבה); יש בהן פיגול (להוציא מ' כהנים); שתיהן 'מתיר'; טעונות תנופה; באות מתבואת הארץ; קבוע להן זמן; באות מן התבואה החדשה (להוציא שאר מנחות); נאכלות (להוציא מ' כהנים ומ' נסכים).
[עבודתן בחוץ – להוציא לחה"פ שבהיכל].

ג. הנותן שמן או לבונה – חייב משום 'לא תשים'...'. נתן שניהם – חייב שתיים.

- א. לפירוש רבנו תם (בתוס' ס. ד"ה יכול), אינו חייב על הנתינה השניה, שכבר נפסלה בנתינה הראשונה. ודעה יחידאה היא (ברכת הזבח שם. וע' גם במשל"מ מעשה"ק יב, ח).
- ב. יש אומרים שאינו לוקה אלא בשעת הקרבתה, אבל במעשה נתינת השמן והלבונה גרידא – אינו עובר. ויש חולקים.
- ג. חיוב מלקות בנתינת שמן או לבונה, אמור הן במנחת חוטא הן במנחת קנאות (עפ"י רמב"ם סוטה ג, יג; סנהדרין יט, ד ובספר המצוות ל"ת קד).
- נתן שמן – נפסלה המנחה. נתן לבונה – ליקטנה ותתכשר, וכל עוד לא ליקטה – פסולה. וכן הדין בלבונה שחוקה שאי אפשר ללקטה – פסולה.
- נתן על שיריה – אינו עובר ב'לא תעשה'.
- משמע שעכ"פ יש איסור בדבר. אולי מדרבנן או ממדת דרך ארץ (עפ"י שפת אמת). ויש סוברים שמותר.
- ולריש לקיש (לעיל כג.) מותר לתת שמן על הקומץ לאחר קמיצה.

נתן כלי עם שמן על כלי המנחה – לא פסלה.

וגם אינו עובר בלאו זה (כ"מ ברמב"ם, וכ"כ הרבה מפרשים).

כל שהמנחה פסולה – לא חלה עליה מחשבת פסול. ובלבונה, כל עוד לא ליקטה, בין שחשב 'חוי' לזמנו' בין 'חוי' למקומו' – פסול ואין בו כרת. חישב לאחר שליטת, 'חוי' למקומו' – פסול ואין בו כרת. 'חוי' לזמנו' – פיגול וחייבים עליו כרת.

לדברי אב"י ורב אשי, דין זה אינו תלוי בשאלת 'דיחוי' בקרבנות, אם מגזרת הכתוב (חטאת קריה רחמנא. אב"י) אם משום שבידו ללקט, לכן אין כאן תורת 'דיחוי' (רב אשי). אבל רבא תלה זאת במחלוקת התנאים, ולדבריו לדעת הסוברים שקרבן שנדחה נפסל, אין חלה עליה מחשבת פסול כלל שהרי נפסלה שעה אחת (כפרש"י) ואינה חוזרת להכשרה בליקוט הלבונה (כפירוש התוס').

א. משמע בתוס' שכל עבודותיה שעבד בזמן שהלבונה עליה – אינן כלום. ולפירוש הכתוב בספרים שלנו, משמע לכאורה שהעבודות כשרות אם ליקט לבסוף. ולענין מחשבת 'חוי' לזמנו' כשהישיב קודם שליטת ואח"כ ליקט – ע' בהר צבי שהביא לדון שמה יחול הפיגול למפרע).

ב. הרמב"ם כתב שאם נתן לבונה שחוקה – ספק אם נפסלת, הגם שאי אפשר ללקטה. ודלא כפשטות הסוגיא שלפנינו שלמסקנא כל שלא ליקטה פסול (ע' בנו"כ; קרן אורה, יד דוד שפ"א וחזו"א כא, יב, כתבי הגר"ז ו'כנסת הראשונים').

ג. הנותן שמן על מנחה הפסולה מחמת פסול אחר – בשפת אמת כתב שפטור. ובספר מנחת חינוך (קכה) תלה זאת בשני פירושי התוס' (להלן ס.).

ד. ונתת עליה שמן – ולא על לחם הפנים שמן. ושמית עליה לבונה – ולא על מנחת נסכים לבונה. מנחה – לרבות מנחת שמיני (למילואים) ללבונה. הוא – להוציא שתי הלחם שלא יטענו לא שמן ולא לבונה.

ה. לא ישים עליה שמן, ולא ישים עליה לבנה כי חטאת הוא; –

לא ישים – אפילו שימה כל דהו (– פחות מכזית). ויש אומרים שרבי יוחנן נסתפק בדבר (ס.).

הרמב"ם פסק כ'איכא דאמרי' ופסולה מספק. ויש סוברים הלכה כלשנא קמא, ואזי פסולה מודאי (ע' לקוטי הלכות).

עליה – עד שיהא בה שיעור כזית.

ולא יתן – עד דאיכא נתינה, כזית.

מדברי ריש לקיש (כג.) משמע שאסור אף בפחות מכזית. (עפ"י קרן אורה).

עליה – ריבוי אחר ריבוי (כלומר להצריך כזית) – למעט, שחייב גם כשנתן לבונה על משהו מן המנחה. ועוד דרשו מעליה – בגופה של מנחה הכתוב מדבר, ואין חילוק בין כהן אחד שנתן שמן ולבונה, או שני כהנים. (ולפירוש רבנו תם, למעט נותן של על הלבונה או לבונה על השמן). וכן למעט נתינת כלי-שמן על כלי המנחה, שאינו בגופה של מנחה.

כי חטאת – אעפ"י שנתן כשרה. הוא – אם שם שמן פסלה (וסברא לפסול בשמן שאי אפשר ללקטו ולהכשיר בלבונה שאפשר ללקטה).

דף ס

- קה. א. אלו מנחות טעונות הגשה ואין טעונות תנופה?
- ב. כיצד דרשו בסוגיא את הכתוב (ויקרא ב, ח): והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה לה', והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח?
- ג. מדוע אין ללמוד (להטעין הגשה) מנחת חוטא ממנחת נדבה, ממנחת סוטה, או משניהם יחד?
- ד. מדוע אין ללמוד מנחת סוטה ממנחת חוטא או ממנחת העומר או משניהם?
- ה. האם אפשר ללמוד מנחת העומר (להצריך הגשה) ממנחת חוטא או מסוטה או משניהם?
- א. המנחות הטעונות הגשה ואין טעונות תנופה: מנחות הנדבה – הסולת, המחבת, המרחשת, מאפה תנור – חלות ורקיקין; מנחת נכרים (למ"ד מנחת נכרים נקמצת); מ' נשים; מ' חוטא.
- וכן מנחת כהנים וכהן משיח יש בהן הגשה. רבי שמעון אומר: אין בהן.
- א. הלכה כתנא קמא (רמב"ם מעה"ק יב, ו בפירוש המשנה).
- גם מנחת חוטא של כהנים שיש אומרים נקמצת, אינה טעונה הגשה לרבי שמעון מפני שאין שיריה נאכלות לכהנים (תוס').
- ב. קרבן עצים; לדעת רבי [דלא כחכמים] טעון הגשה (לעיל כ:). ונראה שלרבי שמעון אין צריך שהרי אין לכהנים חלק בהם.
- קרבן שמן – כתב הרמב"ם שאין צריך הגשה. וצ"ע מאי שנא מקרבן עצים. וכן יש לעיין אם לבונה טעונה הגשה (עפ"י כתבי הגר"ז).
- ג. יש מהראשונים שכתבו על דרך פשוטו של מקרא שמנחת סולת אינה טעונה הגשה (עפ"י הדר זקנים לבעלי התוס' פרשת צו; פירוש החזקוני ויקרא ב, ב).
- דיני ההגשה – ע' בובכים סג.
- ב. והבאת את המנחה... והגישה – המנחה כולה טעונה הגשה, קודם שנקמצה – לא הקומץ לבדו.
- והבאת – להביא מנחת העומר [שנאמר בה והבאתם. רבי שמעון] או מנחת סוטה [שנאמר בה והביא. רבי יהודה] להגשה.
- את המנחה – לרבות מנחת חוטא.
- מרש"י מבואר שמרבים (לר' שמעון שבברייטא) גם מנחות נכרים ונשים. (וכ"ה לפנינו בגמרא.
- אבל בשטמ"ק מוחק זאת. וע"ע רש"י ותוס' וק"א לעיל נט.).
- וכן מנחת כהנים וכהן משיח לתנא קמא, אפשר שנלמדים גם הם מ'את המנחה' (תוס').
- אשר יעשה מאלה – אין יחיד מתנדב מנחה מלבד אלה האמורים בענין (לא משעורים וכדו'). ובכלל זה שאין יכול להביא מנחה מסוג שאינו אמור בתורה, כגון מאפה שלא בתנור. עפ"י רש"י ש סג.).
- מאלה – רצה אחת מביא רצה חמשתן מביא, הלכך כשאומר 'הרי עלי מנחה' סתם, אינו מחויב להביא כולן.
- רבי שמעון (וכן רבנן דברייטא. עתוס' סד"ה מנחת חוטא) דרש למעט שתי הלחם ולחם הפנים (שאינם לאשים), שאין בהם הגשה.
- והקריבה – רבי שמעון דרש לרבות מנחת סוטה (שנאמר בה והקריב אתה) להגשה.
- והקריבה – להוציא מנחת נסכים [שאינה דומה לאלו שבאה בגלל זבח] מהגשה.
- גם הנודב מנחת נסכים והריהי באה בפני עצמה – אינה טעונה הגשה, כיון שהתנדב מנחת נסכים הרי דינה כמותה (עפ"י תוס').

והגישה – ר"ש מיעט מנחת כהנים וכהן משיח [שאינן דומות לאלו מפני שאינן נאכלות לכהנים]. ות"ק חולק. (אפשר שמרבה מאת המנחה כנ"ל או לומד בבנין אב מהמנחות המפורשות. ומוהגישה אפשר שממעטים דבר אחר (עפ"י תוס').

ג. מנחת חוטא אינה נלמדת ממנחת נדבה – שכן זו טעונה שמן ולבונה. ממנחת סוטה – שכן טעונה תנופה. משתייהן – שהשוויו לבא בעשיר כבעני, תאמר במנחת חוטא שלא הוכשרה אלא בעני.

ד. מנחת סוטה אינה נלמדת ממנחת חוטא – שכן באה חטים. ממנחת העומר – שכן טעונה שמן ולבונה. משניהם – שכן לא הוכשרו לבוא קמת, תאמר במנחת סוטה שהוכשרה לבא קמת.

ה. לדברי רבי יהודה, אפשר ללמוד מנחת העומר ממנחת חוטא וממנחת סוטה בצד השווה; שאם תפרוך מה למנחת חוטא שכן באה חטים – מנחת סוטה תוכיח. מה למנחת סוטה שכן באה לברר עוון – מנחת חוטא תוכיח, וחזר הדין.

לדברי רבי שמעון אי אפשר ללמוד, כי יש לפרוך מה לשניהם שכן מצויים, שיכולות לבוא לעתים מזומנות, תאמר במנחת העומר שאינה אלא פעם אחת בשנה. ואילו רבי יהודה סובר שאינה פירכא, שהרי אפשר להם שלא יבואו כלל, ואינם נחשבים מצויים יותר ממנחת העומר.

דף סא

קו. א. אלו דברים טעונים תנופה ואינם טעונים הגשה, ואלו טעונים תנופה והגשה (ומה סדרן?), ואלו שאינם טעונים לא תנופה ולא הגשה?

ב. כיצד מניפים לוג שמן של מצורע ואשמו – שניהם כאחד או כל אחד לעצמו? והיכן מניפים? ג. מי הוא המניף?

ד. האם יש תנופה בקרבנות נכרים, בנשים, בגרים ובעבדים משוחררים?

א. אלו טעונים תנופה ולא הגשה; לוג שמן של מצורע ואשמו; ביכורים – כדברי רבי אליעזר בן יעקב (יד-יד משלמים). וכן לשיטת רבי יהודה (והנחתו – זו תנופה); אימורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהם; שתי הלחם ושני כבשי עצרת.

תנופה והגשה; מנחת העומר ומנחת קנאות. תחילה מניף ואחר כך מגיש.

הביכורים, לכמה שיטות הריהם טעונות תנופה והגשה למזבח (ע' במצוין ב'כנסת הראשונים'). ויש אומרים שמניפים אותם פעמים, בשעת קריאה ובשעת השתחוואה (ע' ספרי תבוא שא, ורש"י ורא"מ שם; רא"ש בכורים ג, ו).

ויש תנא החולק על רבי אליעזר בן יעקב וסובר שאין הביכורים טעונים תנופה (עתוס סוכה מז: ד"ה הביכורים; שנות אליהו בכורים ג, ו). להלכה טעונים תנופה פעם אחת בשעת קריאה (רמב"ם בכורים ג, יב).

לא תנופה ולא הגשה – לחם הפנים ומנחת נסכים.

ב. אשם מצורע ולוג השמן מניפים כאחד (והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אתם תנופה – ולא תנופות). הניף כל אחד לעצמו – יצא (והקריב אותו לאשם והניף).

נראה שהוא הדין לוג שמן הבא בפני עצמו – טעון תנופה. וכן כשהביא ונשפך והביא אחר – טעון שוב תנופה (עפ"י 'חדושי הגרי"ז').

התנופות נעשות במזרח.

א. פרש"י: אפילו במזרח, וכל שכן במערב. ואולם נקטו האחרונים שמדברי הרמב"ם משמע מזרח דוקא.

ב. במצורע, הואיל ואין יכול להיכנס לעזרה כל עוד לא נטהר, יש אומרים שהתנופה היתה נעשית כשהמצורע עומד בשער ניקנור (עפ"י ראב"ד מחוסרי כפרה ד,ב. ולדעתו ביאה במקצת לא שמה ביאה). ומהרמב"ם משמע שהתנופה היתה במזרח העזרה על ידי הכהן לבדו, שלא כשאר תנופות כדלהלן (עפ"י כס"מ ועוד).

ג. הבעלים מניפים את קרבנם (ידיו תביאנה). וגם הכהן מניח ידו מלמטה ומניף עמו. (המקריב). והכוונה לכהנים, שהרי בעלים כבר אמור. וכן בביכורים נאמר ולקח הכהן...).

א. רש"י (צג). כתב שעיקר התנופה בבעלים. (וכ"כ הריטב"א בסוכה. וע' מש"ח (תבא כו,ד) שכתב לתלות שאלה זו במחלוקת ראב"י ורבי יהודה). והתוס' הקשו מנין לומר כן, הלא שניהם כתובים.

ב. כאן פרש"י שידי הכהן תחת ידי הבעלים ממש (וכ"כ התוס' בקדושין לו: ותוס' שאנץ סוטה יט. בת' ראשון; תורי"ד קדושין לו. וכן משמע ברמב"ם. זבח תודה). והתוס' כאן מפרשים שנוגע בכלי עצמו, בשוליו, והבעלים אווזים באוגני הכלי מלמעלה (וכ"כ רש"י ותוס' בסוכה מז. וכ"ה בר"ש ורא"ש בכורים ג; יראים תנב. וערשב"א וריטב"א סוכה מז). עוד בדיני תנופה בביכורים – ע' בסוכה מז.

ד. בני ישראל מניפים – ולא עכו"ם, ולא בנות ישראל [מלבד מנחת סוטה ושלמי נזירות שהאשה מניפה. ע' קדושין לו]. ואולם הכהן מניף קרבן האשה על ידה (= בשבילה. כדלהלן סב:).

א. כן כתבו רש"י, רבנו גרשום והרמב"ם (מע"ה ק ט,טז).

והרי"ד בפסקיו כתב שהאשה עושה שליח את בעלה או את קרובה להניף בעבורה. [יש להעיר שבתוספותיו לקדושין כתב כרש"י, שהכהן מניף]. וכבר דנו האחרונים בענין שליחות בתנופה – ע' רש"ש; ק"א; הר צבי; מקדש דוד יח,ב).

וישנה שיטה שקרבן נשים נתמעט לגמרי מתנופה (פירוש הראב"ד לגרסת התוס' כ פרשת צו, יא).

ב. בקרבן עכו"ם – מרש"י לפנינו מבואר שהכהן מניף. (וכתב רש"י שעושה את הכהן שליח להניף. וצריך לפרש שאין הכוונה מדין שליחות דעלמא שהרי אין שליחות לעכו"ם, אלא שליח דרחמנא הוא. טהרת הקדש. וע' רש"ש והר צבי). והתוס' צדדו בזה, שמא אין שם תנופה כלל.

וכל זה למ"ד עכו"ם מביאים שלמים, אבל למ"ד אין לו שלמים אלא עולות (וכן הלכה) – לא יצויר תנופה בקרבן עכו"ם, שהרי אין תנופה בעולות, ואם הפריש שלמים בשביל שיתכפר בו ישראל – נחשב כקרבן ישראל (עפ"י תוס').

גרים ועבדים משוחררים – מניפים (המקריב).

דף סב

קו. א. סדר התנופה בשלמי יחיד, כיצד?

ב. מתי וכיצד מניפים את שלמי הציבור?

ג. קרבן השותפים – מי מניפו? השולח קרבנו ממרחק – האם נוהגת בו תנופה?

ד. אלו שלשה מינים טעונים שלש מצוות, בכל אחד יש שתי מצוות אחרות מתוך השלשה? מדוע אין ללמוד זה מזה להצריך שלשתן לכולם?

א. התנופה בשלמי יחיד; כהן אחד מביא מבית המטבחים בכלי את החזה והשוק, והחלב (= האימורין) על החזה (את החלב על החזה יביאנו). ונותנם על פסת יד הבעלים, החלב שהיה למעלה נותנו תחילה, ועליו נותן את החזה והשוק (שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה לפני ה'). וכהן אחר מניח ידיו תחת ידי הבעלים ומניף בעזרה.

ש' אומרים (עפ"י תורת כהנים פרשת צו, טז) שיותרת הכבד והכליות מונחים על החזה והשוק, ורק החלב למטה (רמב"ם מעה"ק ט, ח וכו' מ). ואולם הראב"ד (בפירושו לתו"כ שם) כתב שלפי גרסתנו כאן דומה שכל האימורים היו ביחד (וכן הגיה הגר"א בתו"כ).

כאשר יש לחם – הלחם מלמעלה, כפי שמצינו במילואים (ומסל המצות אשר לפני ה' לקח חלת מצה אחת... וישם על החלבים ועל שוק הימין). וכן בתורה ובנזיר – הלחם למעלה (ערש"י פא. ד"ה משום; רמב"ם מעה"ק ח, ט-ט; רש"ש צד.). ולענין שתי הלחם – ע' בסמוך.

ההנפה נעשית כששתי ידיו מלמטה; מוליך ומביא [למי שהרוחות שלו. במערבא אמרו: כדי לעצור רוחות רעות] מעלה ומוריד [למי שהשמים והארץ שלו. במערבא אמרו: לעצור טללים רעים].

התוס' נסתפקו שמא לא בכל תנופות עושים כן אלא בשתי הלחם שבעצרת מפני שאז נידונים על הפירות. ומרש"י (במשנה) משמע שהוא הדין לכל התנופות. ע"ש.

לאחר התנופה נותנם לכהן שלישי, ושוב מתהפכים; החזה למטה והחלב למעלה, והולך זה ומקטירים (וישימו את החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה).

לפי הדעה שהכליות ויותרת הכבד [והאליה] למעלה, הרי עתה הם למטה, מעליהם החזה והשוק ומעליהם החלבים. וכן נקט הרמב"ן בפירושו לתורה (שמיני ט, כ).

לימדונו הכתובים הללו שצריך שלשה כהנים, משום 'ברב עם הדרת מלך'.

הרמב"ם לא העתיק זאת, כיון שהוא הידור מצוה ואינו מעיקר דין התנופה (ובח תודה).

ב. כבשי שלמי ציבור מניפים פעמיים; תנופה אחת מחיים כשהם שלמים.

הלחם הבא עמהם; לדברי תנא קמא, מונח מעל הכבשים כפי שמצינו במילואים. לדברי רבי יוסי בן המשולם – הכבשים מלמעלה (והניף הכהן אתם על לחם הבכרים. ומה אני מקיים על שני כבשים – להוציא שבעה כבשים, שאינם טעונים תנופה). רבי חנינא בן חכנאי אומר: מניח שתי הלחם בין ירכותיהן של כבשים (– משכיבם על צדם, והלחם מונח על הירך התחתונה ומתחת העליונה. הרי מתקיימים שני המקראות). אמר רבי: לפני מלך בשר ודם אין עושים כן, לפני ממ"ה הקב"ה עושים כן! אלא מניח זה בצד זה ומניף. (רבי לשיטתו הולך שעל – בסמוך).

תנופה שניה – לאחר שחיטת הכבשים. לדברי רבי, תנופתן כמות שהן – שלמים (אם משום 'דון מינה (משלמי יחיד) ואוקי באתרה' – כתנופה שנאמרה בשלמי ציבור, בחיים. או אפילו אם סובר 'דון מינה ומינה' יש להניף כל מה שניתן לכהן, הלכך בשלמי יחיד מניף חזה ושוק וכאן מניף את כל הבשר). לדברי חכמים, מניף חזה ושוק בלבד (או משום 'דון מינה ומינה'. או משלמיהם – ה'שוה הכתוב כל השלמים להדדי').

הלכה כחכמים.

כתב הרמב"ם שתנופה שניה היתה עם הלחם. וצ"ע, הרי לדעת חכמים משוים תנופה לאחר שחיטה לתנופת שלמי יחיד, וא"כ לכאורה אין להניף עם הלחם (ע' זבח תורה ושפת אמת).

ג. חמשה שהביאו קרבן אחד – אחד מניף בשביל כולם.
השולח קרבנותיו ממדינת הים – הכהן מניף עבורו.

ד. שלמי יחיד טעונים סמיכה ותנופת חזה ושוק ואימורים (כמפורש בכתוב), ואינם טעונים תנופה מחיים. מיעטה תורה בשלמי ציבור אתם – ולא שלמי יחיד.
שלמי ציבור טעונים תנופה חיים (כמפורש) ושחוטים (גלמדים משלמי יחיד), ואינם טעונים סמיכה. שכן הלכה מסיני – שתי סמיכות בציבור – [פר העלם דבר ושעיר המשתלח] ותו לא (ע"ע להלן צב).
אשם מצורע טעון סמיכה (כשאר קרבנות. וישנה דעה שאינו אלא מדרבנן. ע' זבחים לג) ותנופה חי (כמפורש), ואין טעון תנופה שחוט. מיעטה תורה בשלמי יחיד אתו.

קת. מנין ששיירי מצוה מעכבים את הפורענות? האם כשר לומר 'גירא בעינך השטן'?

שיירי מצוה מעכבים את הפורענות – מתנופה שהיא שירי מצוה כלומר שאינה מעכבת הכפרה (כדלהלן צב:), ועוצרת רוחות רעות וטללים רעים.
רב אחא בר יעקב היה מוליך ומביא את הלולב ומראה ואומר, גירא בעינא דשטן. ודחו ואמרו שאין לעשות כן, משום שיבוא להתגרות בו.

דף סג

קט. א. מה בין מחבת למרחשת?

ב. האומר 'הרי עלי מרחשת' – מה דינו?

ג. מהי מנחת 'מאפה תנור', ממה היתה עשויה וכיצד היה קידושה ועשייתה?

א. רבי יוסי הגלילי אומר (על פי מסורת קבלה): מרחשת יש לה כיסוי, מחבת אין לה כיסוי.
רבי חנינא בן גמליאל אומר: מרחשת – עמוקה [דומה כמין כלבוס עמוק, וכשבצק מונח בתוכו דומה כתפוחי הכרתיים (כצ"ל. ריעב"ץ). ובלוטי היוונים – דברי בית הלל] ומעשיה רוחשים (=רכים, נדים כשנוגעים בהם). מחבת – צפה (=שאין לה תוך) ומעשיה קשים.
הלכה כרבי חנינא בן גמליאל. ולפי זה גם אם לא יעשה כיסוי למרחשת – אין חשש בדבר. והוא הדין אם עשה כיסוי למחבת – כשר (לקוטי הלכות).
ה'מחבת' וה'מרחשת' הנן שני סוגי מנחות נדבה, והאומר 'הרי עלי במחבת' – לא יביא במרחשת, וכן להפך. ואין להביא מנחה שחציה מעשה מחבת וחציה מעשה מרחשת – שהרי שני קרבנות נפרדים הם. (ואף בדיעבד – לא יצא. כן מבואר בדברי ר' יוסי בר' יהודה. ולא משמע שנחלקו בזה).

ב. 'הרי עלי מרחשת' (ולא 'במרחשת', או 'מנחת מרחשת') – בית שמאי אומרים: יהא מונח עד שיבוא אליהו, כיון שיש ספק בדבר האם כוונתו לנדב כלי מרחשת או מנחת מרחשת (כ"פ רש"י לפנינו. וכ"פ התוס'. ע"ש).

הסיקו התוס' שמדובר כגון שהפריש מעות והקדישן ל'מרחשת' כפי מה שיוכרע במשמעות הלשון, וכיון שאין ללשון הכרע – אין לו תקנה בספק. אבל באופנים אחרים, יש לו להביא כפי כל המשמעויות האפשריות, לצאת מן הספק. ובספר קרן אורה צידד לומר, כיון שיצא נדרו מפיו בלשון מסופק, מראש לא חל עליו חיוב ברור, הלכך יהא מונח. בית הלל אומרים: כלי היה במקדש ו'מרחשת' שמו, וזהו נדבתו.

ג. מנחת מאפה תנור היא מנחת רשות, כלומר מנחת נדבה. ובאה משני סוגי לחם אפשריים: עשר חלות או עשרה ריקיקים. לדברי רבי שמעון כשר להביא מחצה חלות ומחצה ריקיקין (שהרי שניהם קרבן אחד). רבי יהודה חולק כי קרבנות נפרדים הם (בשמן, בשמן – חילק), והלא צריך להביא קרבן אחד (קרבן מנחת מאפה תנור) ולא שנים ושלשה קרבנות. ולשיטתו כשר בדיעבד כשהביא מחצה ומחצה. ואילו לדעת רבי יוסי בנו פסול אף בדיעבד (שהוקשו בכתוב למחבת ומרחשת ולתַרְבָּה ובלולה, כשם שאי אפשר להביאם מחצה מחצה כך בחלות וריקיקין, כפרש"י).

הלכה כרבי יהודה (מנחת חינוך קטז, ב קמ"ז. ויש מצדדים שמא הלכה כרבי יוסי בר"י שאף בדיעבד לא יצא (ע' משל"מ מעה"ק יו"ה; ליקוטי הלכות; יד דוד. וע"ע קרן אורה). בהקדשת הסולת יאמר, על מנת לאפותה בתנור אני מקדישה (כן דרש רבי שמעון מהכפלת תנור). רבי יהודה דרש הכפלת 'תנור' לדרשה אחרת. והרמב"ם השמיט דין זה. על מתן שמן ויציקה ובלילה במאפה תנור – ע' להלן עה; מג"ח קטז, י; חזו"א כה. לאחר מכן אופה בתנור שבמקדש עשר חלות או ריקיקים. ועדיין אינם מתקדשים קדושת הגוף – כדברי רבי שמעון, וכשר לאפותם חוץ לעזרה. ויש תנאים החולקים (כדלהלן עב). הרמב"ם פסק תנור מְקַדֵּשׁ (ע' הל' מעה"ק יב, כג; תמידין ומוספין ה, ז וכו"מ, ושם ח, ז). ולפי מה שכתבו התוס' להלן (עד סע"ב) לפי מה שדייקו מסתם משנה דהתם אין תנור מקדש. אחר אפייתם פותתם ומערבם עד שמחזירם לסלתם, בוללם בשמן (את החלות. ע' טה"ק; חזו"א כה, ב) וקומץ. לדברי רבי שמעון שיכולות לבוא משני מינים גם יחד – קומץ משניהם. ואם קמץ ועלה בידו אחד על שניהם – יצא.

אפיית המנחה בתנור דוקא, לא מאפה רעפים ולא ביורות הערביים. מאפה כופח (= מין תנור קטן, מקום שפיתת קדרה אחת) – לדברי תנא קמא לא יביא, ולרבי יהודה יביא אם ירצה (תנור תנור שתי פעמים). לתנא קמא אף בדיעבד פסול. וכן הלכה (לקוטי הלכות עפ"י התוספתא ועוד).

פרק ששי

- ק. א. מהי כמות השעורים ממנה היתה באה מנחת העומר?
ב. האם יש חילוק במעשה קצירת העומר, כשהיתה באה בחול וכשהיתה באה בשבת?
א. לדעת חכמים, העומר היה בא משלש סאים (= איפה אחת) שעורים, מנפם ומעמידם על עשרון (והעמר עשרית האיפה הוא).

לדברי רבי ישמעאל, זהו דוקא כשבא בשבת, שאין להרבות יתר על מידה זו כי אפשר לברור סלת מובחר ע"י הרקדה מרובה, אבל כשבא בחול – מצוה להביא חמש סאים, ומהם לנפות עשרון. (יחס של 3/50), שכך משובח הדבר יותר, להוציא מעט סלת דק היוצא ראשון.

ב. לדברי חכמים במשנתנו, לא היה הפרש בין חול לשבת בקצירת העומר, לא בכמות ולא באופן העשייה. לדברי רבי ישמעאל היה חילוק בכמות הנקצרת, כנזכר. לדברי רבי חנינא סגן הכהנים, בשבת היה נקצר ביחיד ובמגל אחד ובקופה אחת, ובחול – בשלשה, לעשות לו פרסום, מפני הבייתוסין. ולחכמים – אף בשבת היה נעשה בשלשה. [ישנה דעת תנאים שאין קצירת העומר דוחה שבת כלל, כדלהלן עב].

דפים סג – סד

קיא. באלו מצוות הדוחות את השבת, נחלקו חכמים האם יש למעט במלאכות כשאפשר, אם לא? מהן הסברות המיוחדות שבכל מקום ומקום?

המצוות שנחלקו בהן תנאים האם ממעטים בהן בשבת; כמות קצירת העומר; כאמור, לרבי ישמעאל מיעוט מן הכמות הנקצרת בחול. ולחכמים לא מיעוט. מצד אחד כאשר בא מעט מתוך כמות גדולה הרי זה הידור מצוה ושבת. מצד שני מוטב להרבות במלאכה אחת – הרקדה – כדי להוציא קמח מובחר, ולא להרבות במלאכות הרבה; קצירה, זריה, ברירה וכו' שלא לצורך (ע' ר"ג).

וכן נחלקו תנאים האם אדם אחד קוצר את העומר שבא בשבת, ובמגל אחד ובקופה אחת (ר' חנינא סגן הכהנים), או בשלשה כבכל שנה (חכמים). כאן צורך גבוה נעשה כהלכתו, בין שנעשה באחד בין בשלשה, ואין הפרש בהידור המצוה כשלעצמה. אלא יש כאן סברה אחרת – לפרסם הדבר, כדי להוציא מלבן של צדוקים.

הפשט הפסח בי"ד שחל להיות בשבת – נחלקו חכמים האם מפשיטים עד החזה בלבד לצורך הוצאת האימורים (ר"ש בנו של ריב"ב), או מפשיטים את כולו (חכמים). כאן הנידון שונה כי כבר נעשה צורך גבוה ואין בהמשך ההפשטה צורך לפסח, מאידך יש כאן סברה אחרת להתיר – משום בזיון קדשים. א. הוא הדין לשאר קרבנות ציבור. או אפשר שדוקא בפסח התירו חכמים מפני שעיקרו בא לאכילה (תוס').

ב. יש לשמוע מדברי הרמב"ם (קרבן פסח א, יד טז) שפוסק מפשיט את כולו. ונראה שלדבריו היה מוציא האימורים לאחר גמר ההפשט, ולא כמשמעות הסוגיא בשבת (קלב כדפרש"י) שהיה מוציאם כשהגיע לחזה (עפ"י שאגת אריה נא).

חילול שבת לצורך הגדת עדות החודש, כשהירח נראה בעליל; לחכמים – מחללים, ולרבי יוסי אין מחללים. כאן אין כעת שום צורך גבוה ולא ניתנה שבת לידחות כלל, שלא כבנידונים דלעיל. מאידך יש הטר משום פעמים אחרות שיימנעו מלבוא לב"ד גם כשלא יראה בעליל.

דף סד

- ק"ב. א. השוחט בטעות שני קרבנות ציבור, ואחד מהם שלא לצורך – מה דינו?
- ב. שחט קרבן ציבור בשבת, ונמצאת בהמה כחושה – האם ישחוט שמנה? ומה הדין כששחט שנים והוברר שהראשונה כחושה והשניה שמנה?
- ג. תינוק נפל למים, ופרש אחד מצודה להעלות דגים והעלה דגים בלבד, או שהעלה תינוק עמהם – מה דינו?
- ד. חולה בשבת שאמדהו לגרוגרת אחת לריפוי, ורצו עשרה בני אדם והביאו עשרה גרוגרות – האם יש כאן חילול שבת בשגגה?
- ה. חולה שאמדהו לשתי גרוגרות, ולפניו שתי גרוגרות המחוברים לעץ בשני עוקצין, ושלוש המחוברות בעוקץ אחד – אלו גרוגרות יש להביא?
- א. שחט שני קרבנות ציבור בשבת – על הראשונה פטור, ועל השניה חייב. ואפילו נתכפר לבסוף בשניה (כגון שנשפך דמה של ראשונה [אחר שחיתת השניה] (רש"י). והרמב"ם השמיט זאת. ע' במפרשים) – חייב על שחיתתה, כי בשעה ששחט עשה מלאכה אסורה.
- ב. שחט בהמה בשבת לקרבן ציבור ונמצאת כחושה – אמר רבה: אומרים לו הבא אחרת שמנה (משום הקריבהו נא לפחתך.... ואעפ"י שבדיעבד כשרה, אינה מן המובחר. וכן פסק הרמב"ם). לפי אפשרות אחת שהעלו בגמרא, רבי אמי חולק על כך.
- יש שכתב שמחלוקת תנאים היא במקום אחר (ע' שו"ת אחיעזר ח"ב מט, י).
- שחט שנים ורק לאחר שחיתת השניה הוברר שהראשונה היתה כחושה (או שנמצאת טריפה בבני מעיים. רמב"ם); לדעת רבי אמי (ל'אבע"א') – ודאי חייב. וכן הדין לרבא (כי לפי מחשבתו בשעת שחיתת השניה, לא היה כאן כל הטר). ולדעת רבה נחלקו שתי לשונות בגמרא האם יש לפטור, שמא הולכים אחר מעשיו ולא אחר מחשבתו, והלא בסופו של דבר הוברר שמעשה השחיתת השני היה כמצוה. (ואינו דומה לנשפך דם הראשונה הנ"ל – שבשעת מעשה השחיתת לא היה כל הטר, אבל כאן היה מותר אלא שלא היה הדבר ידוע (עפ"י תוס'). והמפרשים צידדו בזה לשיטת הרמב"ם, שנשפך הדם דומה לנמצאת כחושה).
- [אלים לקרבנות – מביאים ממואב. כבשים – מחברון. עגלים – משרון. גוזלות – מהר המלך. רבי יהודה אומר: מביאים כבשים שגבהם כרחבם (י"ג: שגובהם רחבים) (פז.).]
- כתב הרמב"ם (איסור"מ א, א, ו, א) שבכלל המצוה להקריב תמימים, שיהיו הקרבנות מובחרים; הן בזבחים הן במנחות ונסכים [שגם הם נצרכים להיות 'תמימים' כדלהלן פז].
- ג. נתכוין לצוד דגים וצד דגים בלבד – חייב. [ומשמע בגמרא שאפילו ידע שיש שם תינוק טובע (וי"ל גם לתינוק נתכוין) – חייב, שהרי גם מחשבתו וגם מעשיו של איסור].
- העלה דגים ותינוק – רבה אמר: פטור. רבא אמר: חייב. ונחלקו שתי לשונות בדעת רבה, האם פוטר רק משום ששמע שטבע שם תינוק, ודעתו גם עליו. או פוטר בכל אופן, כי סוף סוף במעשה שעשה לא היה מלאכת איסור.
- הרמב"ם פסק כרבה לפטור, שהולכים אחר מעשיו ולא אחר מחשבתו. ובספר אור זרוע (מלאכת זרוע) פסק כרבא.

ד. רצו עשרה בני אדם להביא לחולה גרוגרת, בין שהביאו בבת אחת בין בזה אחר זה, ואפילו כבר הבריא בראשונה – כולם פטורים, שכולם נתכוונו למצוה, והזריז לחולה – משובח. ויש להם שכר טוב מאת ה' (ש"ע).

ה. חולה הצריך שתי גרוגרות, ויש בעץ שתי גרוגרות בשני עוקצין או שלש בעוקץ אחד – פשוט שיש להביא לו את השלש התלויות בעוקץ אחד שאעפ"י שמרבה באכילה, הלא ממצט במלאכה.

קיג. מהיכן מביאים את עומר התנופה?

העומר, מצוה להביאו מן הקרוב, אם משום כרמל – שתהא התבואה רכה ונמללת וכשבאה ממרחק היא מתקשה, אם משום שאין מעבירים על המצוות. לא ביכר הקרוב לירושלים – מביאים אותו מכל מקום. מארץ ישראל בלבד (ע' להלן פג-פד). ביכר מן הקרוב אלא שאינו מובחר כמו התבואה הרחוקה – המובחר עדיף (כן כתב לצדד בספר טהרת הקדש להלן פג:).

דפים סה – סו

קיד. א. מה היו עושים כדי להוציא מלבן של בייתוסים שהיו אומרים ממחרת השבת – שבת בראשית?

ב. מתי נצחו חכמים את הבייתוסים בויכוחם על ספירת העומר, ומה קבעו לזכר הדבר?

ג. אלו דרשות הובאו בסוגיא המלמדות שספירת העומר מתחילה מיום ט"ז בניסן?

ד. קצירת העומר והבאתו, והספירה – ביום או בלילה? ומניין שסופרים מתאריך ההבאה עצמו?

ה. כתוב אחד אומר: תספרו חמשים יום וכתוב אחד אומר שבע שבתות תמימות תהיינה – הכיצד?

א. במוצאי יום טוב ראשון של פסח היו קוצרים את העומר בעסק גדול; שלוחי בית דין יוצאים מערב יום טוב ועושים אותן כריכות במחובר לקרקע כדי שיהא נוח לקצור. כל העיירות הסמוכות מתכנסות לשם, והקוצר מכריז ואומר 'בא השמש?' – הין, 'מגל זה... קופה... [שבת היום...]' וכו' – שלש פעמים על כל דבר ודבר. וכל כך למה – מפני הבייתוסים שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי יום טוב. מאותה סיבה היה העומר נקצר בשלשה אנשים בשלש מגלות ובשלש קופות, כדלעיל.

ב. מיום שמיני בניסן ועד סוף המועד (=פסח) נצחו החכמים את הבייתוסים בענין הספירה וחג השבועות, וקבעו ימי שמחה שאין מספידים בהם, וכל שכן שאין מתענים בהם. לגרסת רש"י קבעו שלא להתענות – אבל בהספד מותר.

ג. כתוב אחד תלה הספירה בימים וכתוב אחד אמר לספור שבועות תמימות – ללמד שאם חל פסח באחד מימי השבוע, סופרים מלמחרת ואין מתחילים מיום ראשון בשבת למנות שבועות תמימות בדוקא. (ריב"ז). ואמרו ישובים נוספים למקראות, כדלהלן).

תספר לך – ספירה תלויה בבית דין. כלומר הספירה תלויה ביום טוב שנקבע לפי קידוש ב"ד את החודש, ולא ספירה לפי ימי השבוע הנתונה לכל אדם. (רבי אליעזר וריב"ב [ג': ר' יהודה. עתוס']. אך מדרש זה אין הוכחה על יו"ט ראשון דוקא, שמא יו"ט אחרון).

שתי ספירות אמרה תורה – ספירת העומר וספירת החודש; כשם שספירת החודש חשבונו ניכר סמוך לביאתו (ערש"י ותוס' כמה פירושים), כך בספירת העומר. ואילו היו מתחילים לספור לעולם מיום ראשון בשבת, אין הכר מסוים סמוך לביאתו (ר' יהושע). גם מצד דרש זה לבד היה אפשר מיו"ט אחרון, וכן"ל. יש גורסים להשוות לספירת היובל. עתוס'.

הבאת שתי הלחם בעצרת משתווה להבאת העומר בפסח – מה להלן, בשתי הלחם, רגל ובתחילת רגל, אף כאן (רבי ישמעאל).

גזרה שוה שבת – שבת (עד ממחרת השבת השביעית... והקרבתם...; וספרתם לכם ממחרת השבת) – מה להלן רגל ותחילת רגל, בסמוך לה, אף כאן תספרו מסמוך לרגל (ר' יהודה / יהושע בן בתירא, ור' יוסי). תספרו חמשים יום – כל ספירות שאתה סופר לא יהו אלא חמשים יום, ואם אתה מונה משבת בראשית, נמצא תאריך של יום חמשים של שנה זו, יכול להיות יום חמשים וששה של אשתקד וכדו' (ר' יוסי בר' יהודה). ואמר רבא: אית ליה פירכא, הוה אמינא חמשים מיום שהתחיל למנות, להוציא הימים שבין יום טוב ראשון של פסח ליום ראשון כשבת שלאחריו).

לפי שלא פורש שבת מסוימת, והלא השנה כולה מלאה שבתות – משמע יום טוב ולא שבת בראשית (ר' יוסי. וראה בו פירכא וחזר ודרש באופן אחר).

כתוב אחד אומר: ששת ימים תאכל מצות וכתוב אחד אומר שבעת ימים מצות תאכלו – הכיצד, מצה שאי אתה יכול לאכול שבעה – מן החדש, אתה יכול לאכול ששה ימים. הוי, בט"ז בניסן קרב העומר (ר' שמעון בן אלעזר).

ד. קצירה וספירה – בלילה. הבאה – ביום.

נקצר ביום – ע' להלן עא-עב.

לא ספר בלילה – נחלקו ראשונים האם סופר למחרת ביום. לא ספר גם ביום – נחלקו אם

סופר בשאר הימים אם לאו (עתוס' וש"ר).

כתוב: מהחל חרמש בקמה תחל לספר, וכתוב: שבע שבתות תמימת תהיינה – אימתי אתה מוצא תמימות, בזמן שאתה מתחיל לספור מבערב. הרי שקוצר וסופר בלילה. אבל ההבאה – ביום, ככתוב מיום הביאכם.

ה. רבן יוחנן בן זכאי יישב המקראות כך: פעמים אתה מונה שבתות תמימות – מתחילתן לסופן – כשט"ז ניסן חל ביום ראשון בשבוע, ופעמים אי אתה מונה תמימות – כשחל ביום אחר בשבוע.

אביי אמר: מצוה למנות ימים ומצוה למנות שבועות. [אמימר מנה ימים בלבד. אמר, עתה שאין עומר אין הספירה חובה אלא משום זכר למקדש, הלכך די בספירת הימים].

דף סו

קטו. א. מהו אביב קלוי באש גרש כרמל?

ב. אלו דרשות נוטריקון הוזכרו בסוגיא?

ג. הקמת העודף של מנחת העומר שנשאר לאחר ניפוי העשרון – מה עושים בו? האם הוא מחויב בתרומות ומעשרות וחלה?

א. אביב – כמשמעו, ראשית קציר השעורים.

קלוי באש – לר"מ, מהבהבים את השבלים (בעזרה) באש. לחכמים, תחילה חובטים אותם (בקנים לחים

ובקולחות, שלא יתמעכו. ואין דישה בעומר. עתוס' פה. ד"ה אין) ואחר כך נותנים אותם באבוב (= כלי קליה של מוכרי קליות, העשוי מנחושת קלל – וזהו לשון 'קלי') המנוקב ככברה כדי שתהא האור שולט בכולו. גרש – טחון בריחים של גרוסות (טחינה גסה, כדי שהפסולת לא תעבור בנקבי הנפה) – לאחר ששטחום בעזרה והרוח היתה מנשבת בהם. כרמל – רך (חילוף אותיות כר – רך) ומל (= נמלל ביד). דבי רבי ישמעאל תנא: כר-מלא (= הגרעין מבושל כל צרכו ואינו שדוף, וממלא את הזג). יש מפרשים 'כרמל' שנאמר לענין איסור חדש שהוא יבש לגמרי, ולא כ'כרמל' שנאמר במנחת העומר (עפ"י רבנו גרשום כריתות ד:). ואולם רש"י (שם) פרש באופן זה.

ב. דרשות נוטריקון:

כרמל – רך מל; כר מלא.

וכרמל בצקלנו ויאמר תן לעם ויאכלו – בא ויצק לנו ואכלנו. ונוה היה (= נאה היה הלחם).

נתעלסה באהבים – נושא ונתן ונעלה (למיטה) ונשמח ונתחטא (= לשון משחק).

כנף רננים נעלסה – נושא עולה ונתחטא (= לשון הורדה, הנחה. או לשון טיול – משחק. ערש"י ותוס').

כי ירט הדרך – יראתה ראתה נטתה.

ג. שארית הקמח של מנחת העומר היה נפדה ונאכל לכל אדם, וחייב בחלה (שהרי שעת הגלגול קובעת לחיוב חלה, וזה נתגלגל ביד הדיוט) ופטור מן המעשרות, שמירוח הקדש פוטר (דגנך – ולא דיגון הקדש). רבי עקיבא מחייב, שלא ניתנו מלכתחילה אלא כפי הצורך ואילו השאר לא קידש. (אפשר שלרבי עקיבא אין צריך פדיה. או אפשר שפודים מדרבנן, שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. תוס'. וע' בשפ"א).

דפים סו – סז

קטז. א. מירוח הקדש ומירוח עכו"ם – האם פוטרים מתרומות ומעשרות?

ב. גלגול עיסה של הקדש או נכרי – האם פוטר מחלה או לא?

ג. כיצד מערים אדם על תבואתו להפטר מתרומות ומעשרות?

ד. פטר חמור של נכרי, מה דינו?

א. מירוח הקדש פוטר (דגנך. סתם מתניתין בפאה ובחלה). לדברי רב כהנא, רבי עקיבא סובר שאינו פוטר. ואילו רבי יוחנן ורבא ועוד אמוראים חולקים וסוברים שגם לרבי עקיבא פוטר. ומותר לגמרי, הן באכילת עראי הן באכילת קבע (עפ"י תד"ה כדי; תוס' רעק"א פאה ד, ח).

מירוח עכו"ם – מחלוקת תנאים; רבי יהודה ורבי מאיר סוברים שאינו פוטר (דגנך, דגנך – מיעוט אחר מיעוט, לרבות), ותורמים ומעשרים משלו על של ישראל, ולהפך. רבי יוסי ורבי שמעון פוטרים (ומותר לאכול אפילו אכילת קבע. תוס' ועוד).

ואמרו (לפי דברי רבא) שאעפ"כ חכמים גזרו לחייב משום בעלי כיסים (הלוקחים תבואה מן החמרים, ולא יבדילו בין מוכר נכרי לישראל. פירוש אחר: שיערימו לפטור תבואתם ע"י מירוח עכו"ם (רש"י), או יתלו את ממונם בגוי כדי לפוטרו (ערמב"ם תרומות ד, טו). ודוקא בתרומת ארץ ישראל, אבל תבואת חו"ל שאינה אלא מדרבנן – בגוי אין תרומתו תרומה ואינה מדמעט.

- א. הלכה כרבי יוסי ורבי שמעון שמירוח נכרי פוטר (רמב"ם תרומות א, יא ואילך; יו"ד שלא, ד ז ועוד).
ויש מהראשונים שפסק שאינו פוטר (תורי"ד קדושין מא:).
ב. נחלקו הראשונים בפירוש 'מירוח עכו"ם' האם הכוונה לפירות השייכים לנכרי, ואפילו מירחם ישראל, או הכוונה לפעולת המירוח שנעשתה על ידי נכרי. ויש אומרים אפילו פירות ישראל שנתמרחו על ידי עכו"ם נפטרו.
ג. כתבו התוס' שאין חילוק בין תבואה שמלכתחילה היתה של הגוי [למאן דאמר אין קנין לנכרי להפקיע מתו"מ] או קנאה מישראל (וכן דעת הראב"ד מעשר יא, טו). ויש סוברים שבאופן זה שקנאה מישראל, אין מותר אלא אכילת עראי, כאילו לא נתמרחה כלל (עפ"י שטמ"ק).
ודעת הרמב"ם (תרומות א, יא והלאה. וכן בתשובה שלו) שלא גזרו חכמים אלא בפירות שקנה הגוי מישראל אחר שבאו לעונת המעשרות, אבל היו של הגוי מקודם לכן – פטורים מכל וכל. (וע' שו"ת ר' בצלאל אשכנזי א; שער המלך תרומות ד, טו; חדושי הגר"ח הלוי בכורים ב, טו; יד דוד).
ד. עוד כתבו התוס' בסוף דבריהם, שלא גזרו אלא באכילת קבע ולא בעראי. [ואולם לפי הסוברים שמירוח עכו"ם פוטר רק באכילת עראי, הגזירה היתה אף על אכילת עראי].
עוד מבואר מתוך דבריהם שגם רבינא ור"פ מודים לרבא שגזרו מדרבנן.

מירוח פירות הפקר – נראה שתלוי במחלוקת התנאים גבי מירוח עכו"ם. והוא הדין כשהיו הפירות בשעת מירוח אסורים בהנאה, שאינם נחשבים כשלו (עפ"י שו"ת פרי יצחק ח"ב לג. וע' חדושי הגר"ר בענגיס ח"ב כד, ד; קובץ שעורים פסחים טו–טז).

ב. גלגול בעיסת הקדש – פוטר לגמרי מן החלה, גם אם נפדית לאחר מכן (עריסתים).

- א. אפילו לחמי תודה ונוזיר שעדיין לא נתקדשו, כיון שגלגל על דעת להקדישן [לאפוקי עשאן ע"ד למכרן בשוק], הרי זה כמגלגל עיסה על מנת לבשלה שפטורה מהחלה, ואעפ"י שבשעת אפיה עדין חולין הם, כבר נפטרו מן החלה (עפ"י ר"ש חלה א, ג; חזו"א יו"ד קצט, ו. וב'משנה ראשונה' תלה דין זה במחלוקת הראשונים).
ב. לדעת הסוברים [אליבא דרבי עקיבא] מירוח הקדש אינו פוטר, נחלקו אמוראים בירושלמי (חלה ג, ג) האם כמו כן גלגול הקדש אינו פוטר, אם לאו.

גלגול בעיסת נכרי – רבא נקט (לאחר שנסתפק בדבר) שתלוי הדבר במחלוקת התנאים האם מירוח נכרי פוטר מתרומות ומעשרות אם לאו. ולדעת רב פפא ורבינא פטור לכולי עלמא [אפילו אם אחר הגלגול ניתנה לישראל], ואם הפריש חלה מעיסה זו – מודיעים אותו שהוא פטור, ואינה חלה ונאכלת לזרים (עריסתים). יש מי שאומר שלמסקנא א"צ לדרשה זו, אלא נלמד מתרומה בגזירה שוה ד'ראשית'. ע' צל"ח פסחים לח; שפ"א כאן; שבת הלוי ח"ו נח).
וכן הדין בגר שנתגייר והיתה לו עיסה, ונתגלגלה עד שלא נתגייר. [ובזה רבי עקיבא חולק וסובר שהכל חולך אחר הקרימה בתנור. חלה ג, ו].

- א. הקובע לענין גלגול הוא בעלי העיסה בשעת הגלגול, האם הוא ישראל או נכרי. ואין הפרש מי עושה את פעולת הגלגול (עפ"י חלה ג, ה, ורע"ב; שיטמ"ק כאן; יו"ד שלא, א ועוד).
ב. לדעת הסובר גלגול נכרי אינו פוטר, יתכן שאפילו קנה ישראל מן הנכרי פחות מכשיעור חיוב חלה – חייב בחלה, שכבר נתחייבה העיסה הגדולה כשהיתה אצל הגוי (ע' קרן אורה).

ג. להלכה, גלגול הנכרי פוטר [וכן מירוחו פוטר כנ"ל].
ואם היתה העיסה ביד נכרי בשעת נתינת המים לקמח ואח"כ נתנה לישראל וגלגלה – חייבת בחלה. ואעפ"י שמשעת נתינת המים אפשר להפריש ממנה חלה, עדיין לא נגמרה מלאכתה להאסר באכילת עראי, שעדיין לא הגיעה שעת החיוב הגמור בחלה עד הגלגול, ובאותה שעה של ישראל היתה (עפ"י פסקי חלה להרשב"א ב ומאירי חלה ג,ב).
וכן הדין בעיסת הקדש שפדאה בין נתינת המים לגלגול – חייבת (עפ"י חדושי הגר"ח הלוי תרומות א,כב; אחיעזר יו"ד לט).

ג. אמר רבי אושעיא: מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה [אלא שמגונה הדבר. ע' ברכות לה: וגטין פא; טור יו"ד שכד].

א. רש"י (בפסחים ט. ובע"ז מא: ובנדה טו:) כתב שאין זה מועיל אלא לאכילת בהמה או לאכילת עראי של אדם, אבל אכילת קבע – אסורה. וכן הסכימו התוס'. אבל הר' אפרים פרש שמותר אף באכילת קבע [ומה שאמרו 'כדי שתהא בהמתו אוכלת – מפני שדרכו להערים ולומר שלצורך בהמתו הוא מכניס, שמתבייש לומר לצורך עצמו]. וכן נקט הרשב"א (בשו"ת, ח"א שסא).

ב. הכניס במוץ וגמר מלאכתם בבית והוציאם וחזר והכניסם דרך שער הבית – משמע בתוס' שאינם מתחייבים. והמאירי (בביצה לד:) נסתפק בדבר. ובמנחת חינוך (שצה) ובחזון איש (שביעית א,ח) נקטו לחייב. (וע' שאגת אריה צו; דובב מישרים ח"א צה, ובהגהות מלא הרועים כאן; ברכת שמעון פסחים ז; חדושי ר' שמואל שם ח).

ג. נחלקו הראשונים בדברים שדרכם להימרח חוץ לבית, ונמרחו בתוך הבית, האם חייבים (רמב"ם רמב"ן ועוד) אם לאו (רש"י ותוס' ועוד).

ישנה הערמה נוספת לפטור ממעשרות, ע"י הכנסתם הביתה דרך גגות וקרפיות.

ד. נכרי שהפריש פטר חמור (רש"י פרש שהפריש שה לפדיון. והתוס' פרשו כלפי הפטר-חמור עצמו) – מודיעים אותו שאינו חייב, ומותר בגיזה ועבודה (כלומר מותר בהנאה אפילו לדעת התנאים שפטר חמור אסור בהנאה. עפ"י תוס'. יש מי שכתב שהמדובר על איסור 'גיזה ועבודה' כבפסוה"מ, ולא בתורת הנאה. ע' בפירוש הריב"ן למכות כא: שפ"א בכורות ט:).

דפים סז – סח

ק"ז. א. מהו סדר עבודות מנחת העומר לאחר ניפוי הסולת?

ב. האם מותר לקצור ולהכין קמח מן התבואה החדשה, טרם קרב העומר?

א. נותן שמן לתוך העשרון (= הכלי), נותן הסולת לתוכו, וחוזר ויוצק שמן על הסולת ובולל (עפ"י רש"י ותוס'). ושוב נותן שמן בשלישית, כבשאר מנחות. תוס' עפ"י משנה להלן עד:, ונותן עתה לבונה (מפרשים), מניף, מגיש לגבי מזבח, קומץ, מקטיר הקומץ. שאר המנחה נאכל לכהנים.

ב. אסור לקצור קודם העומר מלבד בבית השלחין שבעמקים (שאינן העומר בא משם, וגם יש הפסד אם יאחרו מלקצור שם (עפ"י רש"י ותוס'). ויש גורסים: בית השלחין ובית העמקים. עתוס'). וגם שם לא התירו חכמים אלא לקצור אבל לא לגדוש (לפי שאין באיחור הגדיש הפסד. תוס').

לדברי רבי יהודה, התירו לאנשי ירושלים להכין קמח קלי קודם הקרבת העומר (משום עולי רגלים). אבל אין לקצור (מכל השדות שאינן בית השלחים) כדרך אלא קוטפים בידים. וכן הטחינה נעשית בריחים של יד, וההרקדה – על גבי הנפה. כן אמרו לדעת רבה. ולאביי משמע שאין צורך בשינויים אלו בטחינה ובהרקדה, כי מתוך שאנשים הורגלו עד עתה להבדל מן החדש, לא יבואו לאכלו (ומשמע בגמרא שאין הבדל בין הכנת קמח רגיל לקמח קלי – לפי מה שדחו דברי רב אשי).

לדברי רבי מאיר לא התירו חכמים להכין קמח וקלי, אף לא ע"י שינוי – שמא יבואו לאכלו. ושוקי ירושלים שהיו מלאים בקמח קלי – שלא ברצון חכמים היו עושים.

א. משמע בתוס' (כאן ובפסחים יא ד"ה אבל) שקצירת בית השלחין שבעמקים מותרת אף לרבי מאיר

משום הפסד. [ניתכן שכמו כן הקיטוף מותר לדעתו מאותו טעם. ואפשר שזו גם הסיבה שבליל ט"ז מותר לקצור (כדלהלן ע:)] ואין אסור משום חשש אכילה לר"מ. ובלא"ה י"ל שלא גזרו בקצירה לזמן מועט ובליילה דלא שכיח. ובספר קרן אורה (סז) כתב שלר"מ אסור].

אופני התר נוספים לקצירה קודם העומר – ע' להלן עא עב.

ב. הרמב"ם בפירוש המשנה כתב שהלכה כרבי יהודה (וכן הכריע בשאגת אריה בשו"ת החדשות ד). ובספר יראים (השלם עח) פסק כרבי מאיר שהלכה כמותו בגזירותיו (וכ"כ בתפארת ישראל על המשניות).

ג. בזמן הזה, יש אוסרים לקצור קודם העומר (עפ"י שאג"א החדשות ח; משכנות יעקב יו"ד סז; שפת אמת. וכן צדד להחמיר בהר צבי), ואילו כמה מפוסקי זמננו מתירים מעיקר הדין. והמחמיר בזה לחוש לדעת השאגת-אריה – משובח (שבט הלוי ח"ח רלא. וכן נקט בספר מועדים וזמנים ח"ד רצד שבוה"ו שאין חיוב הקרבת העומר אין איסור קצירה מן החדש).

דף סח

קית. א. מאימתי מותר לאכול מן התבואה החדשה – בזמן המקדש ובזמן הזה?

ב. כיצד הדין בחוצה לארץ בזמן הזה?

ג. מנחות וביכורים מן התבואה החדשה – מאימתי מותרים לבוא למקדש, לכתחילה ובדיעבד?

ד. מניין שמנחת העומר באה משעורים?

א. משקרב העומר במקדש – הותר החדש באכילה מיד. הרחוקים שאינם יודעים שעת הקרבתו – מותרים מחצות היום ואילך, מפני שידועים שאין בית דין מתעצלים בו, וודאי הוקרב.

א. אפשר שאפילו לא קרב הכבש אלא העומר לבדו [שהוא קרב קודם כפי שמשמע ברמב"ם] – החדש מותר (עפ"י שפת אמת).

ב. אם שגגו או נאנסו ולא הקריבו קרבן העומר – החדש מותר בסוף היום (עפ"י שאג"א החדשות ו, ועוד). ויש מי שמצדד שאין לו התר עד העומר הבא, עכ"פ כשנתעצלו או הוידו ולא הקריבו (ע' מנחת חינוך שג). ויש מי שסובר לאידך גיסא, שאם לא הוקרב העומר האיר המזרח מתיר (עפ"י שו"ת הב"ח החדשות מה – מר' אהרן אחי הש"ך).

לדברי רבי יוחנן וריש לקיש [בשיטת התנאים הסוברים] 'עד ולא עד בכלל' (ע' צ"ק), דלא כריב"ז ורבי יהודה], מן התורה מותר משהאיר יום ט"ז (עד עצם היום הזה), אלא שמצוה להמתין להקרב העומר (עד הביאכם).

והיא מצוה מדאורייתא, י"א מצות עשה ממש וי"א מצוה מן המובחר (עתוס' כאן ולעיל ה:). וי"א מדרבנן.

בזמן הזה שאין העומר קרב; לרב ושמואל ורבי יוחנן וריש לקיש, משהאיר המזרח של בוקר ט"ז – מותר מהתורה (עד עצם היום הזה) – לת"ק. ואילו רבי יהודה במשנה סובר שכל היום אסור (עד ו'עד' בכלל) עד ליל י"ז. וכן רבן יוחנן בן זכאי התקין שיהא יום הנף (= יום הנפת העומר, ט"ז בניסן) כולו אסור. [לרנב"י, ריב"ז סובר כרבי יהודה, ומאי 'התקין' – דרש והתקין. ולפי תירוץ אחר בגמרא בראש השנה (ל) ובסוכה (מא), וכן דעת רבנן דבי רב אשי כאן – משום גזרה דרבנן].

'האיר המזרח' – משמע מרש"י (כאן ומהריטב"א בסוכה) שרק בהנף החמה מותר, לא בעלות השחר. ואפשר משום שכתוב עד עצם היום – עד מראית היום, השמש (ערש"י לעיל הרע"ב עפ"י התרגום; שפת אמת; בית זבול ח"ב כט, יא; שבט הלוי ח"ב קס. וערש"ש מגילה כ; רשימות שיעורי הגרי"ד סולוביצ'יק סוכה מא).

ב. באיסור חדש בחוצה לארץ – שלש דעות; רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אכלו חדש בליל י"ז בניסן, ולא חשו לספיקא דיומא, הואיל ואיסור חדש בחו"ל לדעתם הוא מדרבנן. רבנן דבי רב אשי אכלו רק בבקרו של י"ז, שלדעתם חדש בחו"ל דאורייתא, ויש לחוש לספיקא דיומא. ואולם תקנת ריב"ז שיהא יום הנף כולו אסור, בארץ בלבד נאמרה ולא במקום הספק. אביו של רבינא לא היה אוכל מן החדש אלא בליל י"ח בניסן – סבר כר' יהודה שאסור מהתורה עד סוף יום הנף, ויש לחוש לספיקא דיומא.

לדעת סתם משנה בקדושין, והיא דעת רבי ישמעאל (וכן רבי אלעזר בר"ש), אין איסור חדש נוהג אלא בארץ. ודלא כרבי אליעזר ורבי שמעון (ע' קדושין לו-לח. וכן היא סתם משנה בערלה) שנוהג בכל מקום.

להלכה נחלקו הראשונים האם אסור בחו"ל מהתורה [בודאי (רמב"ם ועוד. עבהגר"א יו"ד רצג סק"ב) או מספק. ע' ט"ז שם סק"ד; שאג"א החדשות] או מדרבנן [או"ז, התרומה, ראב"ן ועוד]. או אינו אסור אלא במקומות הסמוכים לארץ ישראל מגזרת חכמים (בעל התרומה; מג"א תפס סק"א). ויש מגדולי הפוסקים (הב"ח יו"ד רצג ועוד. ע' פתחי תשובה יו"ד שם; שד"ח מערכת 'חדש') שכתבו שחדש בחו"ל [ובשל נכרים] מותר.

לדעה האוסרת בחו"ל, כתבו הראשונים שלהלכה אסור כל יום י"ז בניסן עד הערב (רי"ף ורא"ש סוף פסחים; רמב"ם מאכלות אסורות יב; יו"ד רצג ואו"ח סו"ס תפט. ומשמע לכאורה שפסקו כרבי יהודה שמהתורה אסור. אך י"א שאף אם התקין ריב"ז מדרבנן, כל יום י"ז אסור. ע' במאירי סוף פסחים).

ג. אין מביאים מנחות וביכורים (ונסכים, כדלהלן פד) מהתבואה החדשה עד לאחר הקרבת שתי הלחם (מנחה חדשה – חדשה לכל המנחות). הביא מנחות מהחדש קודם לשתי הלחם – כשרות. קודם לעומר – פסולות (לפי שאז אסורות אף להדיוט).

יש מי שכתב שרבי טרפון חולק וסובר שאף קודם לעומר המנחה כשרה, ואין לפסול משום 'ממשקה ישראל' אלא דבר שמותר מצד עצמו לגבוה ונאסר באכילה להדיוט (עפ"י 'חדשי הרשב"א'. ואין משמע כן בתוס', וע' גם בתוי"ט (י,ו) שר"ט מודה לדין המשנה).

הביא ביכורים קודם העומר, וכן ביכורי יין שניסכם קודם לעומר – כשרות – לדברי רבי יהודה בן נחמיה, שהרי אינם אסורים באכילה מן החדש.

נחלקו האחרונים בדעת הרמב"ם להלכה בביכורי יין שניסכם קודם העומר.

הרי שאין התבואה מותרת למזבח אלא ע"י הקרבת שני מתירים; העומר ושתי הלחם. ונסתפק בגמרא כאשר אינם כסדרם, כגון תבואה שהשרישה בין העומר לשתי הלחם, האם קרבה לאחר העומר הבא או שמא רק לאחר הקרבת שתי הלחם הבא, וניסו להוכיח שאין שתי הלחם מתירים שלא כסדרן, ודחו.

ד. מנחת העומר מהשעורים; רבי אליעזר דרש זאת בגזרה שוה מאביב הנאמר בפסח (כי השערה אביב. רבנו גרשום). ורבי עקיבא דרש מהשוואת יחיד לציבור – מה יחיד מביא מהשעורים כמו מהחטים, אף ציבור כן. דבר אחר: אם אתה אומר העומר בא מן החטים, אין שתי הלחם 'ביכורים', שהרי כבר הקריב למזבח מחטים של שנה זו.

דף סט

ק"ט. אלו ספקות נסתפקו בסוגיא ועלו ב'תיקו', בעניני גידולי צמחים ופליטת עצמים שבלעו בעלי-חיים?

הספקות שעלו ב'תיקו' בעניני צמיחה ושינוי צורה ומהות; –

א. מהו השלב בגידול פירות האילן שממנו ואילך יכול לחול התר שתי הלחם לפירות להביא מהם ביכורים; הנצת העלה או חנטתו המאוחרת יותר, מה מהם דומה להשרשה בתבואה (רמי בר חמא).

ב. חטים שקצרן וזרען קודם לעומר, ובעודן בקרקע קרב העומר בטרם נשתרשו; האם העומר מתירם כאילו היו מונחות בכד, הלכך מותר ללקטן כמות שהן ולאכלן, או שמא בטלים הם לגבי הקרקע ואינם ניתנים אלא בעומר הבא (רבא בר רב חנן).

א. רש"י ורמב"ם (מאכלות אסורות י, ה) מפרשים שמדובר בתבואה שהשרישה אחר העומר דאשתקד, וטעונה התר על ידי העומר ועתה כשחלף העומר זרעיה מונחים באדמה [אבל תבואה שכבר הותרה ע"י העומר, ודאי לא תחזור ותאסר בגלל שישליכנה באדמה. מאיר]. והראב"ד השיג וכתב שאין מה שיתיר לאלו, ולכך פירש שהתבואה השרישה קודם העומר שעבר וחזר וזרע את זרעיה (וערדב"ז וספ"א משנה שתמהו על דבריו).

ב. אם השאיר החטים באדמה וצמחו, הגידולים אסורים ודאי עד העומר הבא, שהרי לא נשתרשה התבואה קודם העומר. ומאידך אם השרישו החטים קודם לעומר – העומר מתירן ודאי, הן לענין הגידולים הן לענין לקיטתן ואכילתן כמות שהן (רי"ד ב"מ נו. וע' שפ"א כאן).

ג-ד. כספק הנזכר, לענין אונאה [באופן שלא קבעו מגין מסוים] ושבועה; האם אותם גרעיני חטה נידונים כמטלטלין או כקרקע.

א. הואיל והדבר נשאר בספק, אין מוציאים האונאה מיד הנתבע [ואם תפס חלה – אין מוציאים מידו. מאיר]. וכן אין משביעים אותו אלא שבועת היסת מפני צד הקרקע שיש כאן (רמב"ם מכירה יג, טז).

ב. גם לענין עשיית קנין בהם, משמע מהריטב"א (בב"מ נו) שיש ספק כיצד לדונם הלכך יש לקנותם בחליפין, קנין המועיל למטלטלין ולקרקעות.

ה. חטים ושעורים הנמצאים בגללי הבהמות, ליקטם וזרעם והצמיחו גידולים; האם אותם גידולים כשרים למנחות, מפני שאותם גידולים אינם מאוסים, או שמא פסולים מפני שאינם מלאים ובריאיים (רמי בר חמא).

הם עצמם ודאי אינם ראויים למנחות. ואפילו זרעם באדמה וחזר והוציאם. ומהרמב"ם (איס"מ ו, יג) משמע שהספק אמור באותן חטים שחזר והוציאן, ומשום מיאוס נסתפקו. וכנראה גרסתו בגמרא היתה שונה (עפ"י שפת אמת. וע' לחם משנה; שו"ת מהרי"ם שיק או"ח סז).
ופסק הרמב"ם שמפני הספק לא יביא מהם מנחות ואם הביא כשר. ומשמע שהם עצמם פסולים אף בדיעבד משום מיאוס.

[לענין טומאת אוכלין – אין הגרעינים הללו מטמאים אלא כאשר ליקטן לאכילה (היות והם שלמים ואינם מעוכלים. ועוד אפשר אפילו אם נחשיבם מעוכלים מטמאים מפני שראויים לאכילה. עתוס'), אבל לא במחשבה גרידא].

ו. פיל שבלע הוצים והקיאם דרך בית הרעי, וקלעום ועשאום כלי; שמא נידונים מחמת העיכול ככלי גללים שאינם מקבלים טומאה, או שמא אין כאן עיכול (רמי בר חמא).
[ואין זה דומה לבשר רך, שנחשב עיכול. ומאידך אין זה כעצמות שמתוך שהם קשים ביותר, ודאי אין כאן עיכול – ונפקא מינה [כמעשה שהיה] לזאב שבלע תינוק ופלט בשר ועצמות, הבשר טהור והעצמות טמאים. וכן הדין למתכת וכד' – אין בה עיכול. עתוס'].

מבואר בגמרא שאם בלע הפיל כפיפה עשויה – אינה עולה מטומאתה אלא בשינוי מעשה. ונראה שכמו כן מקבלת טומאה מכאן ולהבא. וצ"ע בדברי הרמב"ם (עפ"י שפת אמת).
ואולם יש אומרים שכלי שעדיין לא נטמא, עולה מידי תורת קבלת טומאה במחשבה (עריטב"א שבת נב בדעת רש"י. וכן יש לדקדק קצת מרש"י כאן שכתב 'אם נטמאו', ולפי"ז אין הכפיפה מקבלת טומאה מכאן ולהבא. ולכאורה יש לישב בזה תמיהת הגרעק"א על התוס' ונפרש קושיתם ממה שמבואר בחולין בבולע שתי טבעות אחת טמאה ואחת טהורה, שלולא דין 'טומאה בלועה' היתה הטמאה מטמאה לטהורה, והריהי מעוכלת ואינה מקבלת טומאה – ועל זה כתבו שהיות והיא קשה אין בה עיכול [וצ"ל שהיו יכולים לתרץ עוד שמדובר שאינו מבטלה מתורת כלי. גם לשון השטמ"ק עדיין קשה].

ז. חטים שירדו בעבים; האם כשרים לשתי הלחם אם לאו – האם כשרים הם לשתי הלחם אם לאו, משום ממושבת יכם. [לשאר מנחות – כשרים].
לפרש"י מדובר שהעבים הביאום מחוצה לארץ. ולפרוש התוס' ירדו בדרך נס, אבל הביאום מחו"ל – ודאי פסולים לשתי הלחם.

ח. שיבולת שהביאה שליש קודם לעומר, ושתלה לאחר העומר והוסיפה לצמוח; האם הולכים אחר העיקר, ואף לקולא, והרי העומר התיירה. או שמא יש לחוש לתוספת שגדלה לאחר העומר ולפיכך אינה מותרת עד לעומר הבא (ר"ש בן פוי).
משמע שאם נעקרה קודם שהביאה שליש, אעפ"י שהשרישה קודם לעומר אינה מותרת, שאין הולכים אחר השרשה כאשר נעקרה קודם לעומר (ערש"י). או אפשר אפילו נעקרה אחר העומר בטרם גדלה כל צרכה (שטמ"ק, מרש"י).

דין ערלה בילדה שסיבכה בזקנה וכד' – נתבאר בסוטה מג ובנויר נו.

דף ע

- קכ. א. השותל תבואה או בצל מעושרים – מה דין הגידולים לענין מעשר?
ב. גידולים שהיו בעציץ שאינו נקוב ואחר כך ניקב והוסיפו לגדול – מה דינם לענין מעשר?
ג. תבואה שנתמרחת בכרי ונשתלה שוב, האם ניתן לקרוא לה שם מעשר כשהיא מחוברת, או שמא פקע טיבלה בשתילתה?
ד. מה דינו של האוכל תרומה במחובר, ושל האוכל ביצת נבילת עוף טהור, שמקצתה בחוץ ומקצתה בפנים?
ה. האם קיים איסור כלאים בעציץ שאינו נקוב?
- א. הזורע זרעים וגרעינים מעושרים, כיון שהם נרקבים וכלים באדמה, צריך לעשר את כל הצומח מהם. וכן הדין בשתילת בצל מעושר, כיון שזוהי זריעתו מעשר לפי כולו ולא לפי כמות התוספת בלבד. ואולם השותל דבר מעושר שאינו כלה ולא היווה זריעתו כגון תבואה מעושרת ששתלה באדמה – נסתפק רבה [רבא] האם העיקר חייב במעשר אם לאו. וגם על התוספת יש להסתפק שמא בטלה לעיקר. האם התוספת חייבת במעשר או שמא בטלה התוספת לעיקר.
הספק לא הוכרע הלכך חייב לעשר מספק (עפ"י רמב"ם מעשר ו,ה. ופירש בזורע זרעונים שאינם כלים, ולא כפרש"י בשותל).
- ב. עציץ שאינו נקוב וחזר וניקבו; זו שאלה שאל רבי חנינא בר מניומי לאביי, האם אפשר לעשר את הצומח בו מיניה וביה, או שמא העיקר אינו חייב מדאורייתא מפני שגדל בעציץ שאינו נקוב, אלא התוספת בלבד. [וכאן יש יותר סברא לחייב את העיקר מבספק הקודם, כי הכל זריעה אחת היא ואפשר שבניקוב נתחייב הכל].
- א. כן פרש"י. ויש אומרים שלהפריש מהגידולים עצמם ודאי אפשר, כיון שהחיוב והפטור שוים ביחס בכל הצמח. והספק הוא אודות הפרשה ממקום אחר, האם מפריש כנגד הכל או רק כנגד התוספת הגדלה אחר הניקוב (עפ"י שיטמ"ק. ועתוס').
- ב. הרמב"ם מפרש להפך מפרש"י, שבנידון זה יש יותר סברא לפטור מלעיל היות והיתה רק זריעה אחת וכבר הגיעה התבואה לשליש גידולה בפטור. וכן פסק להלכה (תרומות ה,טו), שכל שהביא שליש בעציץ שאינו נקוב התוספת בטלה לעיקר.
- ג. תבואה שנתמרחת בכרי ונשתלה – נסתפק רבי אבהו האם אפשר לקרוא לה שם במחובר, או שמא פקע טיבלה בשתילתה. ולא נפשטה הבעיא.
- מבואר בשטמ"ק שדין 'טבל' לענין התר אכילה, ודאי לא פקע, והספק אינו אלא לענין אפשרות הפרשה במחובר. וברמב"ם משמע שהספק כפשוטו, שמא אין כאן טבל, עכ"פ בעודו מחובר.
- ד. האוכל תרומה מחוברת (כגון לפי הצד דלעיל, בתבואה שנתמרחת ונשתלה. או בתבואה של תרומה ששתלה. עפ"י רמב"ם); אם תלשה ואכלה – חייב. ואם גחן ואכלה כשהיא מחוברת (ויש מפרשים שבלעה בעודה מחוברת. עפ"י אחרונים) – פטור ממיתה ומחומש, שאין זו דרך אכילה.
- ביצי נבילת עוף טהור שמקצתן בחוץ ומקצתן בפנים; האוכל את שבחוץ אינו מטמא בגדים בבית הבליעה, ואת שבפנים (שהכניס פיו למעיה. רש"י) – מטמא.

רש"י מפרש בביצים המעורות בעוף. והתוס' כתבו דוקא בשאינן גמורות, שהיוצרות החלמון לא הושלמה. ואז כשאכל את החלק שבפנים טמא אפילו אכלו בחוץ. אכל את החלק שבחוץ – טהור, שהמיתה עושה 'ניפול'. ור"ג פירש בענין אחר.

ה. כלאים בעציץ שאינו נקוב – אסורים מדרבנן, והזרעם לוקה מכת מרדות. יש מי שכתב שכלאי הכרם בעציץ אסורים מהתורה (עפ"י הר צבי).

קכא. א. אלו דינים נמנו בסוגיא שהם משותפים לחמשת מיני דגן ולא לאורז ודוחן?

ב. כיצד נחלקים המינים בתוך מיני הדגן? ומאי נפקא מינה?

ג. מה דין צירוף תבואה, קמח ובצק וקליפות, ביחס להלכות השונות?

א. חמשת מיני דגן חייבים בחלה, ולא זולתם (גזרה שוה לחם לחם ממצה). וכן אסורים משום 'חדש' באכילה (לחם לחם ממצה) ובקצירה (ראשית ראשית מחלה) עד לעומר [אעפ"י שאין כשר למנחת העומר אלא שעורים בלבד. ע' להלן עא.]. באלו בלבד יש אפשרות חימוץ ושאיכס באיסור חמץ בפסח, יצאו אורז ודוחן שאין באים לידי חימוץ אלא לידי סרחון. ומכאן שמצות אכילת מצה אינה נוהגת אלא בחמשת מיני דגן (שהוקשה מצות מצה לאיסור חמץ).

[רבי יוחנן בן גורי אומר: אורז מין דגן וחייבים על חימוצו בפסח (פסחים לה). ומצינו שהיו מהעם שנהגו כדבריו והיו מפרישים חלה מן האורז (ע' בפסחים נ-ג ובתוס'). ואולם להלכה אין מי שחש לשיטה זו (ע"ש קיד:). וע"ע בפסחים לה].

גם בקמחים וגרעינים של החדש, שהאוכלם חייב משום 'קלי וכרמל' ולא משום 'לחם', אין חייבים עליהם אלא בחמשת מיני דגן ולא באורז ודוחן, שכל שאין חייבים על לחם שלו, אין חייבים על קלי שלו (עפ"י ירושלמי חלה ריש חלה).

ב. מיני דגן נחלקים לשני ראשי מינים: חיטים ושעורים. הכוסמין – מין חיטים הם. שבולת-שועל ושיפון – מין שעורים הם, ואינם מצטרפים עם החטים.

א. פרשו ראשונים 'כוסמין מין חטין' – מצטרף אף עם החטים, אך גם עם השעורים (תוס' פסחים לה; רא"ש הל' חלה; טשו"ע יו"ד שכד). ויש מי שחולק (ע' מאירי פסחים לה בשם 'יש מפרשים'. וע' ירושלמי חלה פ"א ופ"ד).

עוד נחלקו הפוסקים בבאור דברי הירושלמי, האם שיפון ושבולת שועל מצטרפים עם כוסמין אם לאו (ע' יו"ד שכד).

ב. פרשו בתוס' שמדובר כשעיסת כל אחת ניכרת לעצמה ונושכת בעיסה האחרת, אבל כשהמינים בלולים זה בזה ועשויים עיסה אחת – כולם מצטרפים (וכן דעת שאר הפוסקים, שבבליה כולם מצטרפים אף לחיוב דאורייתא). [ולדעת רבי יוחנן בן גורי (מובא בירושלמי חלה א) אפילו בנשוך מצטרפים כל המינים להחמיר].

עוד צדדו בתוס' שכל זה מדובר כאשר אין שיעור חיוב חלה בכל מין בפני עצמו, אבל כשיש שיעור חיוב – אין תורמים ממין אחד על חברו, כל שנחשבים שני מינים לענין כלאים, וכדלהלן.

ויש סוברים שלפי תלמוד דידן, אין חמשת המינים מצטרפים אפילו בבליה (רמב"ן בשם מקצת מרבתי).

ג. כאמור, החלוקה הנזכרת אמורה לענין חלה (ששם הקובע הוא צורת העיסות והתדמיותן זו לזו) אבל לענין כלאים, בארו בתוס' (עפ"י משנה ריש כלאים) שהחטים מין לעצמם, השעורים ושבולת שועל לעצמם, והכוסמים והשיפון לעצמם. ולענין חמץ ומצה – כולם מצטרפים עם כולם (תוס' כאן ולהלן עה: עפ"י הברייתא שם. וכן כתב הר"ן בפסחים לה וס"פ). ויש מי שצדד בדעת כמה מהראשונים שאף לענין מצות מצה אין מצטרפים אלא מינים הדומים כגון חטים וכוסמין אבל לא חטים ושעורים (עפ"י מנחת חינוך י, ד).

ג. התבואה הקמחים והבצקות, מצטרפים אלו עם אלו לענין חיוב לאוכל מן החדש (רב כהנא), לחמץ בפסח (רב יוסף), לאוכל מעשר שני חוץ לחומה (רב פפא), ולענין טומאת אוכלין בכביצה (רבא). ואולם קליפת השעורה אינה מצטרפת עם הגרעין, וכן לענין טומאת אוכלין, היא מפרידה מחיבור כולם לצירוף כביצה (רש"י) – מפני שאינה נאכלת. ודוקא בשעורים יבשות, אבל לחות מצטרפות (אם מדין 'שומר' לפרי, אם מפני שראויות לאכילה – שתי לשונות ברש"י. יש שפרשו חילוק לחות ויבשות בדרך אחרת. וע' שפ"א). קליפת החטים ראויה לאכילה ומצטרפת.

קכב. א. מאימתי מותר לקצור ולאכול מן החדש – משעת קצירת העומר או משעת הבאתו?

ב. מהו הדבר הקובע בתבואה, לשייכה לתבואה החדשה או הישנה?

א. למסקנת הגמרא, משעת קצירת העומר – מותרת הקצירה בחדש (ראשית קצירכם).

בזמן הזה שאין עומר קרב, נחלקו דעות הפוסקים האם יש איסור קצירה בחדש עד לט"ז בניסן אם לאו, כמובא למעלה.

משעת הבאת העומר מותרת התבואה החדשה באכילה.

הקוצר לפני העומר – אינו לוקה, שאין זה איסור 'לאו'. אבל האוכל כזית מן החדש – לוקה (עפ"י רמב"ם תמידין ומוספין ז, כא; מאירי חלה פ"א; כפתור ופרח נה).

ב. השלב הקובע בתבואה לענין איסור 'חדש' הוא השרשתה באדמה (אשר תזרע בשדה); אם נשתרשה קודם

לעומר – העומר מתירה, ואם לאו, הרי היא עומדת באיסור 'חדש' עד לעומר הבא.

ונחלקו אמוראים האם הזמן הקובע לענין זה הוא קצירת העומר או הבאתו.

הרמב"ם פסק כדעה האחרונה, הלכך כל תבואה שהשרישה עד להבאת העומר – העומר מתירה. ויש שחילקו בין איסור קצירה לאיסור אכילה.

דף עא

קכג. א. תבואה שאין מביאים ממנה עומר – האם היא אסורה בקצירה קודם לעומר?

ב. אלו דברים היו אנשי יריחו נוהגים? האם היו ברצון החכמים? ומה היתה תגובת החכמים?

ג. קצירה לשחת – האם נחשבת קצירה, לענין עשייתה קודם לעומר ולענין הפסק השדה לפאה?

ד. אלו דברים מפסיקים לפאה, להחשב כשדות נפרדות לתת פאה מכל אחת ואחת?

א. אסור לקצור מן החדש אפילו ממנינים שאינם כשרים להביא מהם עומר, כלומר שאר מיני הדגן מלבד השעורים (ראשית ראשית מחלה). אבל ממקומות שאינם ראויים לעומר, כגון בית השלחין (שבעמקים. עתוס' סח.) – אין בהם איסור קצירה (וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר...).

כתבו התוס' (סח.) שמדין תורה מותר לקצור בכל מקום שאינו כשר לכתחילה להבאה, ואולם מדרבנן אסור מלבד במקום הפסד כשישהה מלקצור. ויש מי שמצדד לומר בדעת הרמב"ם שאפילו כשאין הפסד, כל שאין להביאו לכתחילה – מותר לקצרו (עפ"י מנחת חינוך שב).

ב. אנשי יריחו היו מרכיבים דקלים בערב פסח כל היום, בסברם שאין זו מלאכה חשובה; והיו כורכים את שמע (– לא הפסיקו בין המלים (ערש"י; פסחים נו וירושלמי). ויש מפרשים שלא היו מפסיקים בין 'ישראל' לשם, או בין 'אחד' ל'ברוך', או בין אחד ל'ואהבת' (עתוס'; רש"י פסחים נו ומהרש"א). או שהיו אומרים 'היום על לבבך'. ע' פסחים נו; והיו קוצרים מהחדש לפני העומר. לדברי רבי מאיר, שלושה אלו היו נעשים ברצון חכמים. ולרבי יהודה – שלא ברצון חכמים, מלבד קצירה קודם לעומר שהיא ברצון חכמים [בבית השלחין שבעמקים, כנ"ל. ולדעתו אינה נמנית בתוך ששת הדברים שעשו אנשי יריחו]. ומכל מקום בכל אלו לא מיחו בהם חכמים.

וכן היו גודשים מן החדש קודם לעומר – שלא ברצון חכמים (שמא יבואו לאכול, ואין כאן הפסד). ולא מיחו בידם (הן לר"מ הן לר"י).

והיו נוהגים התר בגמזיות (= ענפים) של הקדש של חרוב ושקמה (שסתמם לקורות) באמרם: אבותינו לא הקדישו אלא את העיקר, לצורך קורות, אבל הענפים [הגדלים לאחר מכן. פסחים נו:] מותרים [וחכמים אומרים, אמנם אין מעילה בגידולים אבל איסור יש]; והיו פורצים פרצות בגנותיהן ופרדסיהן בשני בצורת, כדי להאכיל לעניים פירות הנושרים, בשבתות ובימים טובים (וע' בפירוט בפסחים נו). – שני אלו היו שלא ברצון חכמים, וכדברי רבי יהודה (וכן סתמה המשנה בפסחים) אף מיחו בידם החכמים על מעשים אלו. וכן הוסיף ר"י שהיו נותנים פאה לירק ומיחו בידם, מפני שפטרם מן המעשר שלא כדין, שהרי אין פאה לירק.

ג. קצירה לשחת (= התבואה בירקותה, שאינה ראויה אלא לבהמה או לעשותה קליות), האם נחשבת 'קצירה' לענין חדש ולפאה, יש בה כמה שיטות תנאים, ואלו הן השיטות כפי מסקנת הסוגיא: לדעת רבי מאיר, הקוצר לשחת למאכל בהמה או לאדם, כל זמן שלא הביאה שליש אינה נחשבת 'קצירה' ומותרת קודם לעומר ומפסקת את השדה לענין פאה.

לרבי יהודה (והיא גם שיטת תנא קמא דמתניתין, שר' יהודה באמרו 'אימת' לא בא לחלוק אלא לפרש) – דוקא כשקוצר כדי להאכיל לבהמה, אבל כשקוצר לאדם [כגון לקליות] אפילו קודם הבאת שליש הרי זו 'קצירה'. ולענין קצירה קודם לעומר די כשהתחיל לקצור לפני הבאת שליש, ואז יכול להמשיך לקצור לשחת גם אחר כך קודם לעומר (עפ"י רש"י ותוס'; ירושלמי פאה ב, א).

א. בירושלמי (פאה ב, א) דנו אם רבי מאיר ורבי יהודה אמרו דבר אחד. ואינו מחלק בין קוצר לאדם או לבהמה. (וע' גם ברש"י פסחים כג. והת' שם תמהו).

ב. מהרמב"ם נראה שפסק כרבי יהודה לענין עומר. אלא שמשמע מדבריו שאין התר לאחר שליש בגלל שהתחיל לקצור קודם הבאת שליש [שיתכן וחכמים חולקים על רבי יהודה בדיון זה. ע' רש"י ירושלמי פאה ב, א]. ולענין פאה – ע' בהל' מתנות עניים ב, ז; לח"מ הל' תמידין ומוספין פ"ז; טהרת הקדש וגליון מהרש"א כאן; חדושים ובאורים יג, יח).

לרבי שמעון, גם לאחר הבאת שליש קצירה לשחת איננה נחשבת קצירה ומותרת קודם לעומר. מהתוס' משמע רק כשקוצר לבהמה. ובשפ"א נקט כן כדבר פשוט מחמת לשון המשנה. ואולם בשטמ"ק במשנה כתב שלר"ש ה"ה לאדם כדמוכת בגמרא. וכ"כ ב'חדושי הרשב"א' כאן ובפירוש הר"ש לתורת כהנים אמור י.

ורש"י במשנה כתב בדברי רבי שמעון 'ויאכיל לבהמתו' [ונראה שאין מזה הכרח, כי מפרש דברי המשנה 'ויאכיל' שהרי לאדם עצמו אסור. ומה שנקטה זאת המשנה, להשיעור שאין איסור האכלה לבהמה קודם העומר]. ומה שנראה מדברי רש"י בגמרא (ד"ה הו) שאפילו קוצר לאדם, יתכן ולא כתב כן אלא לפי הצד בגמרא שרבי יהודה אמר בקוצר לאדם וא"כ כמו כן י"ל לר"ש, אבל לפי האמת י"ל שר"ש לא אמר אלא בקוצר לבהמה. כן כתב בספר קרן אורה).

וכן שיטת רבי עקיבא (אליבא דר' יוחנן) לענין הפסקה לפאה, שאין זו קצירה, ואפילו קוצר לצורך אכילת אדם.

לדעת חכמים, אין קצירה לשחת מפסקת לפאה אא"כ חרש.

משמע אפילו ללא הגעת שליש, ואף לבהמה. אך לענין העומר, אם נחשבת 'קצירה' אם לאו – אין מפורש בדבריהם. ובשפת אמת נקט שלא מסתבר שחכמים יחלקו בקצירה לשחת קודם שליש ולבהמה, שודאי זו אינה 'קצירה'. (וע"ע לח"מ תמידין ז, טו; לקוטי הלכות; חדושים ובאורים יג, יח).

א. אפשר שאם בשלה התבואה כל צרכה, הרי זו קצירה ואינה מפסקת לפאה. אך יתכן שאין חילוק בין שליש לבישול גמור (עפ"י תוס' [ושמא יש לחלק בין קצירת אדם לגמלים וכד']. וכדו האחרון מבואר מרש"י, שאפילו בבישול כל צרכו – מפסיק).

ב. הנידון הנ"ל שייך גם לענין גוף חלות חוב פאה קודם הבאת שליש; לתנא קמא תבואה שלא הביאה שליש פטורה מלקט שכחה ופאה, מפני שאין זו קצירה והתורה אמרה ובקצרכם את קציר ארצכם... ולרבי שמעון חייבת (עפ"י תוספתא סופ"י).

ואפילו התחיל לקצור עד שלא הביאה שליש וגמר משהביאה – פטורה לתנא קמא (ירושלמי פאה ב, א), עכ"פ לרבי יהודה ורבי מאיר (ע' רש"ס שם).

ג. יש שפרשו הבאת שליש שבכאן בשונה משאר מקומות; שליש אחרון של גמר הבישול (עפ"י פירוש המשנה לרמב"ם; רע"ב. וע' ברכת הובח, מנחה טהורה, קרן אורה, רש"ש, יד דוד ושפת אמת). ויש מי שצדד ששיעור הבאת שליש היינו שליש 'בישול' ולא שליש גודל החטה (ע' מעדני ארץ תרומות ב, י אות ג; מנח"ש ח"ג קנה, כא).

ד. אלו מפסיקין לפאה, בשדה זרעים (ולא בשדה אילן):

הנחל [אעפ"י שאינו מושך מים. ירושלמי]; השלולית [המושכת מי גשמים. שם]; דרך היחיד (רחבה ד' אמות) ודרך הרבים (ט"ז אמה); וכן שביל צר הקבוע כל ימות השנה, בין של יחיד בין של רבים (עפ"י ירושלמי, עתוס'); שדה בור או ניר (ויש חילוק ברוחב ההפסק ובגודל השדה – ע' רמב"ם מתנ"ע ג, ד), או שדה זרועה בזרע אחר.

הקוצר לשחת – מחלוקת, כדלעיל.

שדה שאכל חגב מאמצעה, או קרסמוה נמלים או שברה הרוח קמותיה – אם חרש – מפסיק (כדין ניר), ואם לאו אינו מפסיק. וזה דוקא באותם אופנים ולפי השיטות שקוצר לשחת אינו מפסיק, אבל אם קוצר לשחת מפסיק, כל שכן שבאלו מפסיק, שהרי אין לדון כאן כתחילת קצירה כי אין זו פעולת אדם. המנמר שדהו (כגון קוצר שורה ומניח שורה) לצורך קליות – דינו כדין קוצר לשחת לצורך אדם. המנמר לצורך אוצר ויישון – הרי זה כקוצר לשחת לאחר הבאת שליש.

דף עב

קכד. א. אלו קצירות מותרות קודם לעומר, ובאלו שינויים?

ב. איזו תבואה ראויה למנחת העומר לכתחילה ובדיעבד?

ג. האם קצירת העומר כשרה ביום? האם הקצירה וההבאה דוחות את השבת ואת הטומאה?

ד. מצוה שאפשר לעשותה מערב שבת או לאחריה – האם דוחה את השבת?

ה. אלו קרבנות דוחים את השבת?

ו. אפיית שתי הלחם – האם דוחה את השבת?

א. מותר לקצור מפני הנטיעות (משום הפסד הנטיעות, וכיון שיש שם נטיעות אין התבואה ראויה לעומר. פירוש אחר: משום כלאים, הלכך קצירת מצוה היא ומותרת. ע' רש"י ושמ"ק במשנה עא). וכן לצורך מצוה – כגון לפנות מקום לבית האבל, או משום ביטול בית המדרש (קצירכם – ולא קציר מצוה). אבל לא יעשה כריכות (= קבוצות קשורות) אלא יניחם צבתיים עד לאחר העומר, כל כמה שאפשר – אין טורחים. וכן אסור לגדוש.

(ע"ע מיני קצירות מותרות – לעיל טו-סח).

ב. מצוה להביא מן הקמה (מהחל חרמש בקמה). לא מצא מן הקמה – יביא מן העומרים (ואם תקריב – כל שהוא). מצוה להביא מן הלח (כרמל. הלכך יביא ממקומות הסמוכים לירושלים). לא מצא, מביא מן היבש (תקריב מכל מקום).

ג. מצוה לקצור בלילה (כמו שדרשו לעיל סו). נקצר ביום, לתנא דמתניתין כשר, וכדברי רבי. (תקריב). ולסתם משנת מגילה, וכן דעת רבי אלעזר ברבי שמעון – פסול. [משמע בסוגיא שאין חילוק בין יום שלפניו ויום שלאחריו. וכ"כ התוס'].

התוס' פסקו כמשנת מגילה שפסול (כן דעת ר"ת, ר"י, רא"ש וסמ"ג – עשין קצט ותשב"ק). ואילו דעת הרמב"ם (תמידין ז, ט. וכ"ד בה"ג ורב האי גאון) שעומר שנקצר ביום – כשר. וכתבו ראשונים שנפקא מינה לדין לספירת העומר, שמושוה ותלוי בזמן קצירה; אם לא ספר בלילה, האם סופר ביום אם לאו.

לדעת התנא בכל פרקנו – קצירת העומר דוחה שבת (וכדברי רבי ישמעאל שדרש מבחריש ובקציר תשבת). אבל לדעת רבי הסיקו בסוגיא שאין קצירת העומר דוחה שבת (הואיל ואפשר לעשותה ביום. וכן לדעת רע"ק שדרש ב'בחריש ובקציר תשבת' דבר אחר, ולא דרש שקצירת מצוה דוחה שבת). נחלקו דעות האחרונים כאשר לא נקצר בלילה או נקצר ונפסל, האם קוצרים ביום בשבת; לדעת המנחת-חינוך (שב, י) אינו דוחה, ובשירי הקרבן (ירושלמי ר"ה א, ח) נקט שדוחה. (וע"ע שפ"א לעיל; אבני נזר או"ח שפה, כג; חסדי דוד מנחות ו).

הקרבת העומר דוחה שבת לדברי הכל. וכן קצירת העומר והבאתו דוחות את הטומאה (מ'עדי ה'). נטמא העומר לקראת הקרבתו; לדעת רבי שקצירה ביום כשרה, יקצור עומר אחר אם אפשר (שלא יאמרו מותר להקריב מנחות בטומאה אף של יחיד (רש"י. וע' שטמ"ק וצ"ק; גבו"א יומא ז; מנ"ח שב, ט). ועוד, כדי להתיר השירים באכילה (תוס' עפ"י יומא ז). ולדעת ראב"ר"ש שעומר שנקצר שלא כמצוותו פסול, יביאנו בטומאה. הרמב"ם השמיט דין זה. ונחלקו האחרונים לדעתו שפסק שקצירה ביום כשרה ואעפ"כ הקצירה דוחה שבת; י"א שיקריב בטומאה ולא יקצור ביום (עפ"י מנחת חינוך שב, ט; מרכבת המשנה

תמידין ומוספין ז,ו). ויש חולקים (עפ"י קרן אורה כאן; אור שמח תו"מ שם. וע"ע לקוטי הלכות ושאר מפרשים; ברכת מרדכי ח"ב יז).

ד. לדברי רבי עקיבא, כל מלאכה שאפשר לעשותה בערב שבת – אינה דוחה את השבת (וכן פסק הרמב"ם). ורבי אליעזר חולק (בשבת קל).

מבואר בסוגיא שאם כבר נדחתה שבת אצל אותו דבר, הרי כולו נעשה בשבת, גם אותן פעולות שאפשר לדחותן – כל שעיקר מצותן היום, הואיל וחביבה מצוה בשעתה. כגון הקטר חלבים ואברים של קרבנות השבת (רבי שמעון. וע' בלשון רגמ"ה ד"ה אמר לך). אבל אם לא ניתנה השבת לידחות עדיין אצל אותו דבר, נעשה בזמן אחר ולא בשבת הגם שאין זה הזמן שלכתחילה, כגון קצירת העומר לדעת רבי שכשרה בזמן אחר.

לפי פסקי הרמב"ם יוצא שאעפ"י שקצירת העומר כשרה ביום בדיעבד – דוחה את השבת. ואפשר שהוא הדין לשאר מקומות כיו"ב. (וע' בש"ך יו"ד רסב, ב לענין מילה בתוך שמונה; שאג"א נג; מנחה טהורה ושפ"א כאן; בית הלוי ח"א לה; חדושי הגר"ר בענגיס ח"ב י; טז).

ה. קרבנות ציבור הקבוע להם זמן – דוחים את השבת (במועדו; במועדיכם; מעדי ה'. ועתוס' כאן; תוס' ותורשב"א פסחים סו.). וגם הקטרת אימוריהן דוחה שבת כנ"ל. והוא הדין למנחת-נסכים שלהם – הגם שכשרה לבוא בלילה.

וכן מהפכים בצינורא ביום השבת את האמורים כדי שיתעכלו מהר (עפ"י רש"י סוכה נו:). ויש אומרים שעיקר זמן הקטרת האמורים ביום, אלא שאינם נפסלים בשקיעת החמה (ע' מאירי מגילה כ: אבני נזר או"ח כג).

ו. אפיית שתי הלחם; למאן דאמר תנור מקדש – אי אפשר לאפות הלחם מאתמול, שהרי ייפסל בלינה, ולפיכך האפיה דוחה את השבת. ולמאן דאמר אין תנור מקדש, כיון שאפשר לאפות מאתמול – אינה דוחה (לרבי עקיבא שכל שאפשר לעשותו מאתמול אינו דוחה שבת).
וכן הלכה (כסתם מתניתין צה), שאין אפייתם דוחה שבת אלא יאפה מבעוד יום.

פרק שביעי; דפים עב – עג

קכה. א. אלו מנחות נקמצות, ושיריהם נאכלים לכהנים? האם יש קמיצה במקום שאין השירים נאכלים?
ב. האם רשאי הכהן לחלוק ולהחליף חלקי הקרבן המגיעים לו עם כהן אחר?

א. כל חמשת מנחות הנדבה, וכן מנחת גויים [כשיטת רבי יוסי הגלילי ולא כרבי עקיבא], מנחת נשים, מנחת העומר, מנחת חוטא ומנחת קנאות – נקמצות, ושיריהם נאכלים לכהנים. (אותן מנחות שאין מפורשת בהן קמיצה ואכילת כהנים, הוקשו לשאר מוזאת תורת המנחה. וגם מנחות השעורים שאינן כלולות בהקש זה, נאמר בהן קמיצה (אזכרתה). וכיון שנקמצות יודע אני ששיריהן נאכלים. ולר"ש שאין הקמיצה תלויה בהכרח באכילת השירים, נתרבה מוכל מנחה... או (לדתני לוי) מלכל מנחתם).

וכן לוג שמן של מצורע הנשאר מן ההזאות – ניתן לכהנים (הגם שאין שם קומץ לעצים. לכל קרבנם). לדברי רבי שמעון, מנחת חוטא של כהן נקמצת ואין שיריה נאכלים אלא הקומץ קרב לעצמו והשירים לעצמם (ניתנים על התפוח ולא על עצי המערכה. שטמ"ק עד. עפ"י הגמרא שם). ולרבי אלעזר ברבי שמעון (עד.), השירים נשרפין בבית הדשן.